Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-һээ гарана | № 264 (16487) | 1983 оной ноябрийн 16, среда | Сэн 3 мүнгэн.

Республикымнай ажалай үдэр

ТҮСЭБ БЭЕЛҮҮЛЭГДЭЭ

Республикын колхоз, совхозууд КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай майн болон ноябрийн (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө эрид шангаар оролдоно, хүдөө ажахын үйлэдбэрие саашадань хүгжөөхэ талаар партиин хараалһан Эдеэ хоолой программые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэеэ элсүүлнэ. Илангаяа энэ жэлэй хүндэ хүшэр үедэ ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд габшагайгаар хүдэлжэ байнхай. Таряа хуряалгын үедэ механизаторнууд, автомашинын жолоошод, городһоо ерэһэн залуушуул нилээд амжалта туйлаа. Эдэ бүгэдын ашаар ороohото ургамалнуудые хуряаха хүдэлмэри хараалагдаһан болзортоо дүүргэгдээ һэн. Иигэжэ республикын таряашад эдэ үдэрнүүдтэ гүрэндэ таряа, хартаабха тушааха жэлэйнгээ түсэбые нэрэтэй солотойгоор бэелүүлбэ. Тусхайлбал, колхоз, совхозууд бүхыдөө 104 мянган тонно һайн шанартай ороohо худалдажа, даабаряа 138,6 процент дүүргээ. Гүрэндэ дүн хамта 52 мянган тонно хартаабха тушаагдажа, түсэбэй дүүргэлтэ 128 процентдэ хүргэгдөө.

Мүн лэ энэ жэлдэ овощ нёдондонойхиһоо ехээр худалдагдаһан байна.

Республикын ажахынууд ерэхэ жэлдэ ороohото болон тэжээлэй ургамалнуудай үрэһэ хүрэнгэ хүсэд хүрэхөөр хаагаа.

Газар таряалан эрхилхэ талаар зональна системэ үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй, ажалдаа хамтын подряд хэрэглэһэнэй, һайн сортын ороohо таряанай үрэһэ тариһанай, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые наринаар гаргашалһанай ашаар нимэ амжалта туйлагдаа бшуу.

Байгша ондо ниитын адууһа малда элбэг хүрэхөөр үбһэ тэжээл нөөсэлэгдөө. Мүнөө энэ жэлэй үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, үбэлэй һарануудта мал ажалай продуктнуудай үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ, гүрэндэ һү, мяха тушааха түсэбүүдээ дүүргэхэ талаар тодорхой хэмжээнүүд абтажа байна.

И. ПЕРФИЛЬЕВ,
Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министрэй нэгэдэхи орлогшо.

Хяагтын ээрэлгын-трикотажна фабрикын утаһа ээрэгшэ Тамара Степановна Сиротина табан жэлэйнгээ даабарита түсэбые дүүргэһэн тухайгаа һаяхан мэдүүлбэ. Тэрэ гурбан станок дээрэ хүдэлхэ аад, аяар 6 станогто ажаллажа, үндэр амжалта туйлана. Тамара Степановна тус фабрикын ажалай ветеран юм. Тэрэ фабрикаяа барилсаад, һүүлээрнь Витебск хото ошожо, нэхэгшын мэргэжэл шудалжа ерэһэн. Габшагай ажалайнгаа түлөө В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн медаляар, «Социалис мүрысөөнэй илагша» гэһэн хүндэтэ тэмдэгээр шагнагдаһан байха. Ниитын хүдэлмэридэ эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсадаг, олондо хүндэтэй хүн юм. Арадай депутадуудай городской Соведэй депутадаар һунгагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. С. Сиротина.

Е. СУРМАЧАЙ фототекст.

БАЯРТАЙ МЭДЭЭСЭЛ

Яруунын районой «Дружба» колхозой малшад Агуу ехэ Октябрийн революциин һайндэрэй урда тээхи социалис мүрысөөндэ эршэмтэйгээр хабаадалсажа, гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб октябрь һарын эхеэр дүүргэһэн тухайгаа элидхэһэн байна. Колхоз дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ үнинэй, дүй дүршэл ехэтэй, Ажалай Улаан Тугай орденто һаалишан Надмит Цыдыповна Долгорова эрхимлэжэ ябана. Тэрэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2.200 килограмм һү һааха уялгатай аад, тэрэнээ 2.307 килограммда хүргэбэ. Хоёрдохи һуурида колхозой партийна комитедэй гэшүүн, оролдосотой ажалаараа шалгарһан Еши-Ханда Цыреновна Цыренова гараһан байна. Мэдээжэ һаалишан социалис уялгаяа 262 килограммаар үлүүлээ гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1862 килограмм һү абаба. Тиихэдэ Ажалай Улаан Тугай орденто һаалишан, коммунистка Вера Гавриловна Малкова мүн лэ шалгараа.

Д. ГАРМАЕВ.
Яруунын район.

БАЯН ДҮЙ ДҮРШЭЛТЭЙ

Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой ашаалалгын цехэй ажалые харахада абаһаар хүнгэн шэнгеэр харагдажа болохо. Мүн тиимэ ехэ харюусалгашье эндэ хэрэгтэй бэшэ ха гээд заримашуул һанажа магад.

Энэ буруу. Тэндэхи хүдэлмэришэд үбэл, зунгүй газаа нара һалхин доро хүдэлдэг. Эгээл гол шухала мэргэжэлынь эндэ стропальщик болоно. Гурба-гурбан хүнһөө бүридэһэн табан звено тус цехтэ ажаллана. Локомотивна бригадануудтай, крановщигууд, изоляторщигууд болон вагонуудые холбогшодтой хамта тэдэнэр заводойнгоо бүтээн гаргаһан продукци — түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые ашаалан ябуулдаг юм. Мүн тиихэдэ заводто асарагдаһан түүхэй эд, материал буулгаха гээшэ баһал тэдэнэй харюусалгата уялга болодог.

Түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй эхинһээ энэ цехэй коллектив жэгдэ һайнаар хүдэлжэ байна. Һара бүриин түсэб болзор соогоо амжалтатайгаар дүүргэгдэнэ. Мүнөө гурбадахи кварталай дүнгөөршье яһала амжалтатай. Үдэр бүри дунда зэргээр 7,4 час соо вагондо ашаа тээхэ хүдэлмэри хэгдэнэ. (түсэбынь 7,5 час юм). Энэ багахан саг гэжэ һанагдахааршье һаа, вагон бүхэнние, үдэр бүхэнние тоолобол, нилээд ехэ алмалта үгэнэ.

Цехэй коллектив олохон харюусалгатай захилнуудтай юм. Жэшээлэн хэлэбэл, Байгал-Амарай түмэр замай барилгада заводой нилээд ехэ продукци эльгээгдэдэг. Тиимэһээ БАМ-ай барилгашадай толотомо амжалтануудта таловкынхидайшье хубита оролсоно гэхээр лэ.

Коллективэйнгээ хамтын амжалтада хубитаяа оруулдаг бригада звенонууд энэ цехтэ олон юм. Тэдэнэй тоодо Ю. Разуваевай толгойлдог стропальщигуудай звеное нэрлэлтэй. Юрий Разуваев өөрөө дүрбэн жэл эндэ хүдэлнэ. Гэбэшье дүршэл шадабаряараа, оролдолго эрмэлзэлээрээ нүхэдтөө хүндэтэй болонхой. Тэрээнтэй хамта эндэ ажалай ветеран Алексей Лукич Мартынов ажалладаг. Арбан жэл соо энэл участогта хүдэлһэн хүн хадаа Алексей Лукич баян дүршэлтэй болонхой юм. Энэ дүршэлдөө суг хүдэлдэг нүхэдөө дуратайгаар һургадаг. Мүн Леонид Кочмаревшье — гурбадахи нүхэрынь — эндэ хоёрдохи жэлээ хүдэлжэ байгаашье һаа; мэргэжэл шадабаряараа бэрхэшүүлэй тоодо оронхой юм.

Юрий Разуваевай звено коммунис ажалай ударнигай үндэр нэрэ зэргэ зүүжэ ябана. Тэрэ завод доторхи социалис мүрысөөнэй манлайдал саг үргэлжэ дабшадаг. Ажалайнгаа эршые шангадхахын, шанарыень һайжаруулхын түлөө звеногой гэшүүн бүхэн оролдоно. Эндэһээ амжалтанышье эхитэйл.

В. РУБЦОВ.

МОДО БЭЛЭДХЭГШЭД УРАГШАТАЙ

«Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй тон залуу предприяти болохо Уоянай леспромхозой коллектив модо бэлдэхэ, шэрэхэ даабаря амжалтатайгаар бэелүүлнэ. Модо бэлэдхэгшэд жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие Агуу Октябриин 66 жэлэй ойн үдэрнүүдэй урдахана дүүргэһэн байгаа.

Бүтээсэ ехэтэй техникээ гүйсэд ашаглажа, ажалайнгаа сагые зүбөөр хубаарилан, нимэ амжалта туйлаа юм.

Леспромхозой коллектив жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 12 мянган кубометр модо үйлэдбэрилхөөр хараална.

Н. ОРЛОВ.

ХҮН БҮХЭН ХУБИТАЯА ОРУУЛХА

Урдаа тодорхой зорилго табяад, бүхы арга боломжонуудаа элсүүлэн, эршэмтэй шангаар хүдэлхэдөө ямаршье коллектив амжалта туйлажа шадаха байна гэжэ манай колхозой малшадай үнгэрһэн үбэлжэлгын үрэ дүн харуулна.

Жэшээнь, 1982—1983 онуудай малай үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, һү, мяха болон бусад продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдахын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, ажахымнай малшад, һаалишад, гахайшад муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйлаа юм. Тиигэжэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамота, мүнгэн шан абаһан байна.

Энэ үндэр сэгнэлтыень харюулха, амжалтаяа улам арьбадхаха, бии байһан арга боломжонуудаа үшөөл һайнаар элсүүлэн хэрэглэхэбди гэжэ манай колхозой ажалшад, малшан шан барюулгын баяр ёһолол дээрэ үгэеэ үгөө һэн.

Хэлэһэндээ хүрэхын тула фермэ, бригаданuудай коллективүүд хүн бүхэн яһала оролдоно, оролдохошье байна. Байгша оной үнгэрһэн арбан һарын дүнгөөр колхозой мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд һү үйлэдбэрилхэ түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, сагаан эдеэ 23 процентээр ехые абаа, үнеэн бүриһөө 21 процентээр ехэ һү һаагаа. Мүн гүрэндэ мяха худалдалгые — 14, һү—26, ноохо—9 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа. Жэлэй эхинһээ хойшо манай түрүү һаалишад Е. Д. Черданцева, А. А. Русина, З. Г. Усманова, А. П. Клементьева гэгшэд үнеэн бүриһөө тус тустаа 1750—1840 хүрэтэр килограмм һү һаанхай.

Энэ жэлдэ колхозой адууһа мал үбһэ тэжээлээр үшөө һайн хангагданхай үбэлжөөндэ оруулагдаба. Тусхайлбал, ажахыда бүхыдөө 3950 тонно тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ, сенаж, силос, һолоомо, талха таряанай зүйл гэхэ мэтэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Хэрбээ нёдондо энэ үедэ малай условно толгой бүхэндэ 9 центнер хэмжээнэй тэжээл нөөсэлэгдэһэн һаа, мүнөө тэрэмнай 20 центнертэ хүргэгдөө. Бүхы үбһэ тэжээлэй шанаршье һайн.

Хэнэйшье мэдэһээр үбһэ тэжээл яһала ехээр бэлэдхээд, харин малайнгаа хашаа, байрануудые, тэжээлэй цехые саг соонь бэлдээгүй һаа, үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэнь бэрхэтэй. Тиимэһээ энээндэ бүри халуун намарһаа хойшо ехэ анхарал хандуулаа гээшэбди.

Тиигээд үбэлжөөндэ орохын урда тээ манай колхозойхид Сэлэнгын районой малшадай үүсхэл уряатай үшөө дахин танилсажа, өөһэдынгөө арга боломжонуудые хаража үзөөд, шэнэ социалис уялгануудые абаа һэн. Дам саашань районойнгоо малшадые, бүхы коллективүүдые энэ мүрысөөндэ оролсохыень уряалһан байна.

Энэ жэлэй дүрбэдэхи кварталда, ерэхэ 1984 оной түрүүшын хахадта бүхыдэнь 6844 центнер һү абажа, урдахи үбэлжэлгынхитэй сасуулхада, һү һаалие 15 процентээр дээшэлүүлхэ зорилго урдаа табинабди. Хэрбээ үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1280 килограмм һүнэй һаагдаһан һаань, мүнөө үбэлэй һарануудта үнеэн бүхэнһөө 1422 килограмм һү һааха гэжэ хараалнабди. Бүхы һүнэйнгөө 85 процентһээ бага бэшыень нэгэдэхи сортоор тушааха зэргэтэйбди.

Намар-үбэлэй һарануудта үхэрнүүдые зүб рационоор эдеэлүүлжэ, һайнаар шахан таргалуулаад, тус бүриинь шэгнүүрые 650—700 граммһаа бага бэшээр нэмээхэ гэһэн уялга малшаднай абаа. Мүн ерэхэ жэлдэ томо эхэ гахай бүхэнһөө 14-һөө үсөөн бэшэ поршоонхо түлжүүлхын, тэдэнние түргэнөөр томо болгожо, зүбөөр харууһалжа, тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдэ 450 граммаар дээшэлүүлхэ зорилготойбди.

Эдэ бүгэдые бэелүүлжэ шадабал, гансахан үбэлжэлгын үедэ 2350 центнер мяха гүрэндэ худалдаха байнабди. Үнгэрһэн үбэлжэлгынхиһөө 15 процентээр ехэ мяха үйлэдбэрилхэ арга бии.

Манай түрүү малшад, һаалишад бүришье ехэ уялгануудые абаа. Жэшээлхэдэ, мүнөө ажахы соогоо эрхимлэжэ ябаһан һаалишан Е. Д. Черданцева энэ үе соо үнеэн бүриһөө 1830 килограмм, З. Г. Усманова—1850 килограмм һү һаахабди гэжэ мэдүүлэнхэй. Дүршэлтэй тугалшан Е. Д. Емельянова эхэһээ һая гараһан тугалнуудые тушаажа абаад, боксдо байлгажа, 30 хоногто түлжүүлхэдээ тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдэ 650 граммһаа бага бэшээр нэмээлгэхэ юм. Томохон болоһон тугалнуудые харууһалдаг малшан М. Н. Черданцев тэдэнэйнгээ шэгнүүрые баһал түсэбөөр хараалагдаһанһаа ехээр нэмээхэ хүсэлтэй.

Иигэжэ малшан, һаалишан, гахайшан бүхэн тодорхой уялгануудые абанхай.

Түсэб, уялгануудай заатагүй дүүргэгдэхынь тула колхозой правлени, партийна организаци, профком болон мэргэжэлтэд малшадайнгаа һайнаар хүдэлхэ бүхы таатай эрхэ байдал бии болгохо, хэрэгтэй юумээр хангаха гэжэ оролдоно. Үбэлжэлгын, түрүүшын үдэрһөө малшадай дунда зооветеринарна һуралсал эмхидхэнэбди.

Энэ 1983—1984 онуудай малай үбэлжэлгын үедэ үйлэдбэриин участок бүхэндэ эдэбхи үүсхэл ехэтэй, эмхитэй һайн, зохёон байгуулхы ажалай эрхэ байдал тогтоохын тула хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ оролдолго гаргахабди.

М. МАКРОВ,
Улаан-Үдын районой «Советская Россия» колхозой түрүүлэгшэ.

СЭЛЭНГЫНХИДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

ШЭНЭ ХҮСЭТЭЙГӨӨР

Һаяхан Октябриин революциин 66 жэлэй ойн үдэрнүүдтэ манай совхозой һаалишад ажалдаа горитой амжалта туйлаба. Фермэнүүднай гүрэндэ һү худалдаха жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ. Тусхайлбал, 2180 центнерэй орондо 2183 центнер сагаан эдеэн бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаа. Жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 200 центнер һү гүрэндэ худалдахын түлөө һаалишаднай шэнэ хүсэтэйгөөр хүдэлнэ.

Республикын түрүү колхоз, совхозуудай үрэ дүнтэй жэшэхэдэ энэмнай багашаг ааб даа. Гэбэшье бүри һая болотор совхоз һү үйлэдбэрилхэ талаар районой дотороо эгээл гээгдэнги ажахынуудай нэгэн гэжэ тоотой байгаа. Юуб гэхэдэ, үндэр хада, ой тайга газартай, ехэнхи малай үбэл зунгүй бэлшээгдэжэ ондо оруулагдадаг манай эндэхи эрхэ байдалда үнеэдһээ һү ехээр һаахын аргагүй гэһэн һанамжа бии байһан. Тиимэһээ сэхынь хэлэхэдэ, һаалиин фермэдэ анхарал үшөөл багаар хандуулагдадаг. Тиигээдшье эндэмнай силосэй ургамалнууд таригдадаггүй, тэрэнь ёһоор ургадагшьегүй бэлэй. Шэмэтэ тэжээлгүйгөөр һү хайшан гээд ехээр һаахабши, аргагүй. Гадна һүүлэй жэлнүүдтэ ажахыда гол түлэб мяхалиг хальмаг үүлтэрэй үхэр үсхэбэрилэгдэдэг болоод, һү үгэхэ буряад болон симментал үүлтэрэй мал тон үсөөн болгогдошоһон байгаа бшуу.

Гэхэтэй хамта, ажахы бүхэн өөһэдынгөө арга боломжые газар нютагайнгаа эрхэ байдалые зүбөөр хэрэглэжэ, хүдөө ажахын продукци шадаал һаа ехээр абахын түлөө тэмсэхэ, тиигэжэ оронойнгоо Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ болдото хубитаяа оруулха зэргэтэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд соо онсолон заагданхай.

Мяханай мал һайнаар үсхэбэрилхэ, үнеэдһээ тугалнуудые олоор абажа, эхэдэнь табижа хүхүүлэн түлжүүлхэ, үхэрнүүдээ жэлэй дүрбэн сагта адуулжа, бэлшээн таргалуулжа, гаргаша багатайгаар ехэ мяха үйлэдбэрилхын түлөө тэмсэхынгээ хажуугаар, һаалиин фермэнүүдэй ажалые зүбөөр эмхидхэжэ, сагаан эдеэ баһал горитойгоор абадаг, гүрэндэ худалдадаг болохо гэжэ шиидээбди. Түбхын түрүүн ой модоной соорхойнуудта, наринхан голнуудта аргатай газарыень хахалжа, элдүүрилжэ, зелёнко таряад, ногооень намар эртэ сабшажа, силос дарадаг болообди. Сабшалан һайжаруулха хүдэлмэришье жэл бүри хэгдэнэ. Тэрэнэй ашаар, жэшээнь, энэ жэлдэ һаалиин малда, шахамал үхэрнүүдтэ эдюулхээр 1600 шахуу тонно силос бэлэдхэгдээ. Нёдондонойхитой сасуулхада, 5 мянган центнерээр ехэ үбһэн абтаа. Фермэнүүдтэ тэжээл буйлуулха кухни түхеэржэ, һүүлэй хоёр жэлдэ бидэ үнеэдтээ һолоомо, талха таряанай зүйл шанаржуулжа, эһээжэ үгэдэг болообди. Малшадаар дүршэлтэй хүнүүдые табижа, зундаа үнеэдые үдэр, һүнигүй адуулха арга олгообди. Һаалиин фермэнүүдэй дэргэдэ һайн түхеэрэлгэтэй улаан булан бии болгожо, тэндэ ехэ хүдэлмэри ябуулдаг, социалис мүрысөө эмхидхэдэг, тэрэнэй үрэ дүнгүүдые саг соонь гаргадаг болообди. Эдэ бүгэдые совхозой ахамад зоотехник Б. Б. Гомжапов тон эдэбхитэйгээр эмхидхэнэ, хүтэлбэрилнэ гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Жэлэй үнгэрһэн 10 һарын дүнгөөр Зуһалан гэжэ газарта байратай фермын ахалагша һаалишан Д. Д. Бальжанова үнеэн бүриһөө 1704 килограмм һү һаагаа. Мүн дүршэлтэй һаалишад Д. О. Цыренова, С. Б. Гомжапова, М. Д. Будаева гэгшэд баһал ехэ һү һаажа шадаа. Хабарзаанай фермын ахалагша һаалишан Р. Г. Бадмаева энэ үе соо үнеэн бүриһөө 1300 шахуу килограмм һү абаһан байна. Фермэнүүдтэ һүнэй тоһолиг ехэ болоо, бүхыдөө продукци шанар һайнтайгааршье тушаагдана. Жэшээлхэдэ, абтаһан һүнэй тоһолиг 3,9—4 процентһээ доошо ороногүй.

Тэрэшэлэн ажахыда һаалиин бүхы 200 үнеэдһээ даб дээрэ 150 тугал абтаад, нэгэшье үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Иигээд январиин 1 болотор үшөө 50 тугал абтахаар хүлеэгдэнэ. Иигэжэ зуун үнеэн бүхэнһөө 100 тугал абаха арга боломжо бии.

Байгша ондо совхозой һүбай мал адуулагшад, тугал хүхүүлдэг үнеэдые харууһалдаг малшадшье баһал муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйлана. Үнгэрһэн зунай һарануудта бүхыдөө 2300 үхэр холын бэлшээринүүдтэ абаашагдажа адуулагдаа юм. Намар тэдэнние шэгнэжэ үзэхэдэ, үхэр бүхэнииинь шэгнүүрээ дунда зэргээр 915 граммаар нэмээһэн байба. Түрүү малшаднай, тэрэ тоодо В. Ш. Гомбожапов, С. Ц. Базарова, П. Б. Бодеев, В. Д. Будаев, Б. Б. Шагдуров гэгшэд үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 1000—1106 грамм хүрэтэр нэмээгээ. Ажахын үнинэй дүршэлтэй бэрхэ малшад Ц. А. Бадмаева, А. Ц. Шагдуров, С. Д. Жамбалов, Л. Б. Дылыков гэгшэдэй даадаг гүүртэнүүдтэ хүхүүлдэг үнеэн бүхэнһөө 78—80 тугал абтаад гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байна.

Гүрэндэ мяха худалдаха жэлэй түсэбые дүүргэхын тула 200 гаран үхэр шахан таргалуулжа, мүн олохон мал Нуртын мал шахалгын комплексдо шахажа байнхайбди.

Тээсгэн үбэлжэлгын эхилхын урда тээ манай гүүртэ, фермэнүүдтэ малшадай зүблөөнүүд боложо, тэндэ Сэлэнгын районойхидой үүсхэл уряа зүбшэн хэлсэгдээ, дэмжэгдээ юм. Совхозойхид 1983—1984 онуудай үбэлжэлгые эхинһээнь һайнаар эмхидхэжэ, бүхы малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, тугал болон унагадые олоор абажа түлжүүлхэ, мяха, һү гэхэ мэтэ продуктнуудые үйлэдбэрилхэ болон гүрэндэ худалдаха түсэб болон уялгануудые заатагүй дүүргэхын түлөө бүхы шухала хэрэгтэй юумэ хэхэ, эршэмтэй шангаар мүрысэн ажаллаха гэжэ шиидэнхэй хүдэлнэ.

В. ХАРТАЕВ,
Захааминай районой Далахайн совхозой директор.

ТҮРҮҮШҮҮЛДЭ ШАГНАЛ

Электрын элшэ хүсэ алмаха талаар социалис мүрысөөнэй 1983 оной гурбадахи кварталай дүн согсологдобо.

Энэ дүнгөөр Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинат түрүү һуурида гараһанда тоологдожо, нэгэдэхи мүнгэн шанда хүртөө. Тус коллектив үйлэдбэриингөө түсэбые 106,4 процент дүүргэхэтээ хамта 78 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ алмаа.

Үйлэдбэриингөө түсэбые 101 процент дүүргэжэ, түсэблэгдэһэн хэмжээнһээ 44 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ алмаһан «Теплоприбор» заводой коллектив хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Мүн тиихэдэ электрын элшэ хүсэ алмаха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулна гэжэ Зүүн-Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин, «Электромашина» заводой коллективүүд тэмдэглэгдэбэ.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ТООСООН БА ҺУНГАЛТА

УСАДХАХААР ДУТАГДАЛ ОЛОН

Агуу Октябриин һайндэрэй урда тээхэнэ Түнхэнэй районой «Маяк» колхозой партийна организациин тоосоото-һунгалтын суглаан болоһон байна. Энэ суглаан дээрэ партбюрогой секретарь В. Г. Сыренов тоосоото элидхэл хэжэ, партийна организациингаа ябуулжа байгаа хүдэлмэриие яһала шүүмжэлхы шэнжэтэйгээр сэгнэв. Мүн элидхэл тушаа үгэ хэлэһэн хүнүүдшье дутагдалнуудые элирүүлхэ гэжэ оролдоо.

Ажахынхид байгша жэлдэ ороохо тарянай нилээд баян ургаса хуряажа абанхай. Һү һааха, гүрэндэ худалдаха жэлэй түсэбые болзорһоо гурбан һара шахуу урид дүүргэһэн юм. Гэбэшье мяха абаха, гүрэндэ худалдаха энэ жэлэй юһэн һарын түсэб дүүргэгдээгүй байшоо һэн. Хонид болон адуу үсхэбэрилхэ даабари урагшагүйдөө.

Ажалай һайн журамтай, хүдэлдэг. коллективүүдтэ үнэн зүрхэнһөө оролдожо, амжалтын түйлагдадаг байһаниинь элитэ. Ажалай журам шангадхаха хэрэгтэ коммунистнууд гол үүргэ дүүргэнэ гэжэ эндэ хэлэгдэбэ. Жэшээлхэдэ, колхозой һү һаалиин фермэнүүдтэхи партийна бүлэгүүд ехэ хүдэлмэри ябуулна, ажалай журам эбдэхэ ябадалтай эбсэдэггүй. Далахайн һү һаалиин комплексдо партийна бүлэгэй дурадхалаар ажалай журам эбдэһэн хэдэн һаалишадай хэрэг коллективэй суглаан дээрэ зүбшэгдэжэ, шанга шүүмжэлэлдэ ороһон юм. Шанга хөөрэлдөөн болоһон байгаа. Хатуу хэмжээ абаһанайнь һүүлдэ тус коллективтэ журамынь эли бодо һайжараа бэлэй.

—Хаа хаанагүй нимэ юумэн хэгдэнэгүй,—гэжэ Далахайн сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. Б. Ангрускаев хэлэбэ. —Манда ажал хэдэггүй, архи намнаад ябадаг, шууяа хэрэлдээ татадаг, ажаһуудалдамнай, ажал хэрэгтэмнай һаад хэдэг хүнүүд ушарна. Байгша оной арбан һарын туршада 11 хүн захиргаанай гуримаар хэһээгдээ. Мүн дүрбэн хүн хэдэн һараар ямаршье ажал хэнгүй ябаһан байна. Гэхэ зуура тэдэнэй оройдоол нэгэниинь хүдэлмэриһөө гаргагдаа. Энэ ушар юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, партийна бюро имэ хүдхэшүүлтэй зохихо тэмсэл ябуулнагүй, ниитын эмхинүүдэй хүдэлмэриие муугаар хүтэлбэрилнэ, Энээнһээ уламжалан нүхэдэй сүүд эхэнэрнүүдэй совет гэхэшэлэн хамтын хэрэгтэ ашатай туһатай нэгэшье хэмжээ ябуулга эмхидхэнэгүй.

Социалис мүрысөө эмхидхэхэ, тэрэнэй дүнгүүдые согсолхо, олондо мэдээсэхэ, хожомдогшодые «халаахайдаха» хэрэгтэ партбюро анхаралаа һулаар хандуулна. Имэ байдал ажалай журам шангадхаха хэрэгтэ ямар нүлөө үзүүлбэ гээшэб. Энэл ушарһаа өөһэдынгөө дура зоргоор ябадаг хүнүүд нютагуудаарнай үзэгдэһөөр ха юм.

—Энэ жэлдэ таряа хуряалга сагай уларилай тон хүндэ хүшэр байдалда үнгэрөө гэжэ булта мэдэнэбди, — гээд колхозой механизатор Д. Л. Шенхоров үгэеэ эхилээ. —Октябрь һарын һүүлбагаар лэ арай гэжэ поли дээрэхи таряагаа хуряажа дүүргээбди. Тиигэжэ хүдэлмэриин дүшөөд үдэрэй туршада энэ ажалнай үргэлжэлөө бшуу. Теэд энэ сагай туршада комбайнернуудай хэниинь хэды шэнээн таряа хадаба, хэды шэнээн ороохо сохибо гээшэб гэжэ бидэ юушье дуулангүй ажаллааоди. Полевой станда «дайшалхы» гү, али «сахилгаан» хуудаһанай ханада хадаатай байһые хараагүйоди. Социалис мүрысөөнэй ёһоор эмхидхэгдээгүй дээрэһээ таряа хуряалгын хүдэлмэри удаараа гэжэ хэлэхэ байнаб.

Ажалай түрүү онол арга, дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ гээшэ партийна бюрогой уялга гэжэ тракторна бригадын бригадир А. В. Усольцев шүүмжэлхы ажаглалта хэбэ. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, хамтын подрядай гуримаар хүдэлхэ онол арга ажахын үйлэдбэри дээрэ нэбтэрүүлэгдээгүй байһаар. Тэрэ гуримай һайн үрэ дүн үгэдэг тухай ехэ юумэн хэлэгдэнэ, бэшэгдэнэ ха юм. Теэд «Маяк» колхоздо имэ гуримаар ажалаа эмхидхэхэ звенонууд бии нэрэтэй болоо һэн. Зүгөөр мүнөө энэмнай мартагдашаһан хэрэг лэ.

—Үбэлэй үедэ үхэрнүүдые шахан тарғалуулха арга боломжогүй байнабди,— гэжэ малшан Н. Н. Пятницкий хэлэбэ. —Юундэб гэхэдэ, үбэлжэлгэдөө муугаар бэлдэжэ ороообди. Мал шахан тарғалуулха газарта үхэрнүүдые уһалха түхеэрэлгэ, тэжээл адхажа үгэхэ хобто хэхэ хүдэлмэри партбюрогой зүгһөө һулаар хинагдаа. Тиимэһээ гүрэндэ мяха тушааха түсэб дүүргэлгэ хэсүү байдалда ороод байна.

Тоосоото-һунгалтынгаа суглаанда һайнаар бэлдэжэ ерэһэн коммунистнууд бүхы дутагдалнуудаа элирүүлхэ гэжэ оролдоо. Энэнь һайшаалтай. Дээрэ дурсагдагша дутагдалнуудһаа гадна, үгэ хэлэгшэд колхозой мэргэжэлтэдэй хүдэлмэриие шүүмжэлээ. Партийна бюро тэдэнэй хүдэлмэриие шалганагүй, бодото эрилтэ табижа шаданагүй. Партида үсөөн хүн абтаа. Залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри һуладанхай. Политическэ болон экономическа һуралсалай һургуулинуудай хэшээлнүүд заримдаа үнгэргэгдэнэгүй.

Эдэ бүхы дутагдалнуудаа элирүүлһэнэй һүүлдэ эндэхи коммунистнууд тодорхой тобшолол хэжэ, тэдэнние усадхаха зорилго тодорхойлһон, зохихо шиидхэбэри баталан абаһан байна.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

ҺАНААГАА АМАРУУЛМААР БЭШЭ

Түсэбтэ энэ табан жэлэй эхилһэнһээ хойшо Хилганын колхоз яһала һайн байдалтай боложо байнхай. Энээн тухай тоосоото-һунгалтын партийна суглаан дээрэ элидхэл хэхэдээ, ажахын парткомой секретарь Ю. Г. Гармаев онсолон тэмдэглээ.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй үнгэрһэн сагай туршада колхозой үйлэдбэриин фонднууд 1,8 дахин ургаа, жэл бүхэндэ дунда зэргээр 120 мянган түхэригэй хэмжээнэй барилга хэгдэжэ байгаа. Энэ жэлдэ тарянай гектар бүриһөө 13 центнер орооһон сохигдонхой. Харин урда табан жэлэй жэл бүхэнэй дунда зэргын ургаса 7,8 центнер байһан юм.

Мал ажал дээрэшье гэмгүй алхам хэгдэнэ. Тоосоото үедэ үхэрэй тоо толгой 8 процентээр, хонинoй — 2,6 процентээр олошороо. Мяха гүрэндэ тушаалга 36 процент, һүн — 2,1 дахин, нооһон — 16 процент ехэ болоһон жэшээтэй. Гэхэ зуура энэ хугасаада хонин һүрэг мүртэй үдөөгүй. Тиихэдэ гахайгаа дууһыень үгы болгожорхёо. Эдэ баримтанууд хадаа колхозой байдалда ехэ дутагдалнуудай бии байһые батадхан гэршэлнэ.

Тоосоото суглаан дээрэ ажалай журам тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Хүдэлмэридөө гарахагүй гү, али хожомдожо ерэхэ, сагһаа урид арилшаха, хүдэлжэ байһан газартаа архидаха гэхэ мэтын ниитын ажабайдалай, үйлэдбэриин хэрэгэй эрилтэдэ зохихогүй ушарнууд үзэгдэһөөр байһан тушаа үгэ хэлэһэн коммунистнууд тэмдэглээ. Үнгэрхэдөө олон коммунистнуудай үйлэдбэриин даабариие дүүргэдэггүй, партийна журам эбдэдэг байһаниинь элирхэйлэгдээ.

Колхозой партком цеховэ парторганизацинуудай ажал ябуулгые һулаар хүтэлбэрилдэг байгаа, Жэшээнь, һү һаалиин фермынхид урдахи уялгаяа муугаар дүүргэнэ. Тэрээнһээл боложо, хүдэлмэринь урагшаа ябанагүй, һүн багаар һаагдана, шанарай түлөө тэмсэл һула. Энэл парторганизацида партком анхаралаа тусгаар хандуулха уялгатай байгаа бшуу.

Ажахын мэргэжэлтэд — үйлэдбэриин технологуудай хүдэлмэри суглаан дээрэ магтаалда орoбогүй. Ганса мал ажал дээрэ 11 мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Тэдэнэр бултадаа тусхай дээдэ болон дунда һургуули дүүргэһэн хүнүүд. Зариманиинь энэ һалбари дээрэ хүдэлһөөр нилээд үниншэй. Гэбэшье олониинь эдэбхигүйдэнэ, жэжэбожо асуудалнуудые шиидхэлгээр ажал ябуулгаяа хизаарладаг байна. Зооветеринарна хэмжээ ябуулгануудай хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэдэг дээрэһээ мал олоор гарзална, эхэ малай һубайраса ехэ, түрүү технологи ёһотоор нэбтэрүүлэгдэнэгүй бшуу.

Һү һааха, гүрэндэ худалдаха энэ жэлэй түсэб октябриин 20-до колхоз дүүргэжэ шадаа. Жэлэй барагдатар 700 центнер һүн лаб тушаагдаха. Тэрэшэлэн түсэбһөө гадуур гурба мянган центнер орооһон гүрэнэй амбаарта адхагдаба. Жэлэй дүүрэтэр гүрэндэ мяха худалдаха даабари бэелүүлэгдэхээр багсаамжалагдана. Зүгөөр малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл хожомдоо. Энэ дутагдалые дары усадхаха хэмжээ абажа шадабал амжаһанаа алдахагүй арга боломжотой байһанаа колхозой коммунистнууд нэгэн дуугаар мэдүүлһэн байна. Энэнь абтаһан шиидхэбэри соо тодорхойгоор оруулагдаа.

Ц. ТОГОНОВ.

Баргажанай район.

Жэлһээ үлүүхэн сагай үнгэрхэдэ, Улаан-Үдын прибор бүтээлгын заводой байгуулагдаһаар хорин табан жэл, харин тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй бии болоһоор табан жэл болохо юм. Эдэ бүхы жэлнүүдтэ прибор бүтээгшэд жэгдэ һайнаар, һараһаа һарада, кварталһаа кварталда түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэдэг байгаа.

Тэрэнэй байгуулагдаһан түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, прибор бүтээгшэдэй коллективые Иван Степанович Медведев толгойлно. Имэрхүү предприятида 1939 ондо тэрэ ажаллажа эхилһэн юм. Технолог, цехэй түсэблэлгын-диспетчерскэ бюрогой начальник, заводой хэдэ хэдэн цехэй болон үйлэдбэриин начальник байгаа, һүүлээрнь прибор бүтээлгын заводой директор болоо. Иван Степанович ниитын-политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байна. Тэрэ КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой бюрогой гэшүүн, партиин Буряадай обкомой гэшүүн, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат юм.

* * *

Директорэй үгэ

А Ж А Х Ы Н ШИИДХЭБЭРИНҮҮ… А Ш А Н Ү Л Ө…

Бидэ, предприятиин хүтэлбэрилэгшэд, ажахын олон тоото шиидхэбэринүүдые абадаг гээшэбди. Тэдэнэй ехэнхи хубинь саарһан дээрэ захиралта болгогдожо гаргагдадаг, тиигэжэ тэрэ урдаа табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ коллективые элсүүлхэ арга нүхэсэл болохо үүргэтэй. Тиимэһээл эдэ шиидхэбэринүүдэй аша туһые, хүмүүжүүлхы хүсые, үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлгэдэ тэрэнэй нүлөөе дээшэлүүлхэ тушаа һанаагаа зободогнай эли ха юм. Эндэ захиралта һайнаар, экономическа үндэһэ баримтатайгаар, тодорхойгоор бэлдэхэ, тэрэшэлэн гүйсэдхэлгынь хойноһоо һуларшагүй хиналта эмхидхэхэ гээшэ тон шухала удха шанартай.

ЭМХИДХЭЛЭЙ ОНОЛ АРГАНУУД

Түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй эхиндэ завод проектнэ хүсэндөө хүрэһэн юм. Тэрэ гэһээр үйлэдбэриин хэмжээе саашадань ехэ болгохо эшэ үндэһэн гэхэдэ, үйлэдбэриин процессүүдые оньһожоруулга ба автомат аргаар ябуулга, цехүүдые һэльбэн шэнэлэлгэ, ажалай түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхэ болоһон гээшэ. Табан жэлһээ табан жэлдэ ажалай бүтээсэ дээшэлээ: наймадахи табан жэлдэ урда тээхиһээ 33,5 процентээр, юһэдэхидэ— 59,4 процентээр, арбадахида — 43,6 процентээр ехэ болоһон байна бшуу. Арбан нэгэдэхишье табан жэлдэ, түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор, 32,8 процентээр ургаха юм.

1983 оной юһэн һарын дүнгүүдые харахада, хараалагдаһан түсэбүүд дүүргэгдэхээр байна. Коллектив табан жэлэйнгээ түсэбые уридлан дүүргэжэ байнхай.

Үйлэдбэриин хэмжээнэйшье, ажалай бүтээсынэшье түргэн ургалта имагтал үйлэдбэрич болон ажалай тодо һонор эмхидхэлээр, ажалай, үйлэдбэриин болон түсэб дүүргэлгын үндэр журамаар, үйлэдбэриин ашаг үрэдэ, тэрэниие хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлгэдэ үдэр бүриин анхарал хандуулһанай ашаар, үрэ ехэтэй социалис мүрысөө эрхим һайнаар эмхидхэһэнэй ашаар лэ түйлажа болохо бшуу.

Журам бэхижүүлхэ ба ажалай саг гээлгэ хороохо нэмэлтэ хэмжээнүүдые хараалһан захиралтатай нэгэдэлэй коллективэй танилсажа байһан үдэрнүүд һөөаандам орoно. Бүхы коллективэй аша туһа, журам эбдэгшэдтэ шанга эрилтэ табиха гэһэн хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай дурадхалнууд имэ хэмжээ абахые баадхаһан юм. Ажахын, партийна, профсоюзай, болон комсомолой эдэбхитэдтэй үргэнөөр, али бүхы талаһаань зүбшэн хэлсэһэнэй удаа дурдагдаһан захиралтын үндэһэн болоһон хэмжээнүүд зохёон табигдаа бэлэй. Тэдэмнай мүнөөшье болотороо хүсэндөө зандаа.

Теэд коллектив өөрынгөө хүдэлмэридэ ямар шэнэ юумэ оруулааб? Ажалай журамай эли тодоор харуулха табельна тоосоон нэгэдхэгдэһэн юм. Бүхы табельщигуудые цехүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй мэдэлһээ гаргаад, кадрнуудай таһагта мэдэлтэй нэгэдхэгдэмэл бюро байгуулаабди. Урдань цех дотороо нюугдадаг һамшаалга болон ажалдаа гарахагүй ушарнуудые элирүүлхэ, усадхаха арга энэмнай олгоо бшуу. Мүн ажалай һүүлээр үлэжэ хүдэлхэ ябадалай тодорхой мэдээсэл абтадаг болоо. Энэ дүршэл һайшаан дэмжэгдээ гэжэ тэмдэглэлтэй. Тэрээн тухай Буряадай ниислэл хотын партийно-ажахын эдэбхитэдтэ бидэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө һэмди.

Хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудаа бодото дээрэнь бэелүүлһэмнай, ашаяа хараа байса харуулаа — хүдэлмэриин саг миин гээлгэ байгша ондо 30 процент шахуугаар хороһон байха юм.

Бүхы ажалша коллективүүдтэл адли, манай ажабайдалда социалис мүрысөөн батаар оронхои. Энэ шухала асуудалай хоёр талые би онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Нэгэдэхинь, цехүүд болон участогуудай хүдэлмэришэдэй социалис уялгануудые профсоюзай комитедтэ хамгаалалга болоно. Энээндэ бидэ ехэ анхарал хандуулдаг гээшэбди. Энэ хэрэгтэ ёһын тэдысэ хандадаг ябадалые усадхаха, уялгануудые зохёон табихаһаа эхилээд, сүм дүүргэлгэ хүрэтэр хүдэлмэришэдэй ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ ябадалда нилээд туһалдаг байна.

Хоёрдохинь, социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые, тэрэ тоодо предприятиин хүтэлбэрилэгшэдэй хэмжээн хүрэтэр, һара бүри согсолхо хэрэг болоно. Үдэр бүри тогтоогдоһон сагта генеральна директорэй кабинет соо нэгэдэлэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэришэд саг зуурын зүблөөндэ суглардаг заншалтай. Тэрээн дээрэ үнгэрһэн үдэрэй дүнгүүд тухай, мүрысөөндэ хабаадагшадта, таарамжатай эрхэ байдал байгуулагдаа гү гэһэн хөөрэлдөөн болодог. Цехүүдэй үгэһэн мэдээнүүдые согсолоод, ажалай болон салин хүлһэнэй таһагай элидхэлэй үндэһөөр, энэ зүблөөн дээрэ тобшолол хэгдэдэг гээшэ. Цехүүд бүхэндэ үдэр бүри баһэл имэ дүнгүүд харужа үзэгдэдэг юм. Элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые яажа усадхахаб гэһэн хэмжээнүүд тодорхойлогдодог. Удаадахи зүблөөн дээрэ урдань хараалагдаһан хэмжээнүүд хэр бэелүүлэгдээб гэжэ элидхэгдэдэг.

ГҮЙСЭДХЭЛГЫН ШАНГА ХИНАЛТА

Захиралтаар үгтэһэн даабаринуудые дүүргэлгын хойноһоо хиналта хадаа манай эгээл түрүүшын анхарха хэрэг мүн.

Манай управлениндэ хиналтын бүлэг бии юм. Тэрэниие инженер-экономист Галина Петровна Федотова толгойлдог байна. Тэрэниие нэгэдэл дотороо юумэ мэдэхэ, нарин нягта, тодо һонор хүн гэжэ үнинэй мэдэдэг болонхой. Хэзээ, юун, хэндэ нэгэдэл дотор даалгагдааб, тодорхой даалгабаринууд хэр дүүргэгдэжэ байнаб гэжэ тэрэ хододоо мэдэжэ байдаг. Гүйсэдхэгшэдтэ саг үргэлжэ хүргэгдэдэг тусхай дансануудааршье тэрэниие бүгэдэ мэдэдэг байха юм. Хүдэлмэриеэ дүүргэхэһээнь табан үдэр урда тээ тодорхой хүн бүхэндэ үгтэдэг саарһан тэдэ дансануудай нэгэн болоно. Тэрэ, жэшээнь, иигэжэ һануулдаг:

«Хүндэтэ нүхэр! Танда үгтэһэн даабари дүүргэлгын болзор октябриин 10-да гүйсэхэнь. Тэрэнээ дүүргэһэн тухайгаа УАСКИ-гай (гүйсэдхэлгые хиналтын автомат аргаар хэгдэдэг универсальна гурим) технологическа бюродо саг соонь мэдээсэхыетнай Танние гүйнабди.

Захиралтын дансануудые гүйсэдхэлгэ хиналтын албан нэгэдэл дотор табан жэлэй саада тээ бии болгогдоһон юм.

Түрүүшын үедэ түбэй газарһаа бэелүүлэгдэдэг хиналта карточка гурим эрхилэлгээр хизаарладаг байгаа.

ЭВМ ЕС-1020 гэжэ машинын үндэһэн дээрэ мэдээсэлэй-тоололгын түбэй манай заводто бии болоһон сагһаа хойшо «Гүйсэдхэлгые хиналгын болон ИТР-эй хүдэлмэриин шанар сэгнэлгын автомат гурим» нэбтэрүүлэгдэһэн байха юм. Мэдээсэлэй-тоололгын түбэй туһаламжаар манай бэелүүлһэн түрүүшын ябуулга энэл болоһон юм. Тиигэжэ тогтоогдоһон болзор соонь дүүргэлгые хинаха гурим тогтоогдоод, үдэр бүриин мэдээсэл абтадаг болоһон юм. Нэн түрүүн заводой (нэгэдэлэй генеральна директорэй) захиралтанууд, ахамад инженерэй болон генеральна директорэй орлогшонорой даабаринууд, генеральна директор болон ахамад инженерэй үнгэргэһэн зүблөөнэй протоколнууд, үйлэдбэриин элдэб асуудалнуудаар хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудай түсэбүүд, министерство болон главна управлениһээ нэгэдэлдэ ороһон захиралтын бүхы дансанууд хинан шалгагдадаг байна. Министерствэһээ ерэһэн захиралтатай зохилдуулан, статистическэ бүхы тоосоон, тэрэниие эльгээхэ болзороорнь илган, машинна аргаар хэгдэдэг хиналтада оруулагдаһан гээшэ. Мэдээсэлэй ба тоололгын түб жэл бүри 10 мянга гаран даабари шалгадаг байна.

ШЭНЭ ЭРХЭ БАЙДАЛ, ШЭНЭ ЭРИЛТЭНҮҮД

«Эдэ бүгэдэ юундэ хэрэгтэй юм? Урданшье ЭВМ болон хиналтын автомат гуримгүй байгаал ха юмбибди, ажалнайшье муу бэшэ ябадаг байгаа» гэжэ зариман хэлэжэ бо-

Октябрьска райсоведэй депутат Нина Прокопьевна Ивановагай хүтэлбэрилдэг ноохо илгагшадай бригада нарин сэмбын комбинат соогоо эрхимүүдэй нэгэн юм. Бригадын гэшүүн Валентина Базарова халаанай даабаринуудые хододоо дүүргэдэг, хажуудахи нүхэдтөө туһалхаар бэлэн байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Валентина Базарова.
А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

ЖУРНАЛАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ НОМЕР

КПСС-эй ЦК-гай теоретическэ ба политическэ «Коммунист» гэжэ журналай 16-дахи номер барлагдан гаргагдаба. «Ниитэ нэгэн байһаараа хүсэтэйбди» гэһэн түрүү бэшэгээр тэрэ нээгдэнэ.

«Правда» газетын асуудалнуудта нүхэр Ю. В. Андроповой үгэһэн харюунууд толилогдоно.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Казахстанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Д. Кунаевай «Парти доторой демократи бэелүүлэгдэнэ» гэһэн статья барлагдаба,

«Научна коммунизмын үндэһэ һуурииие табигша» гэһэн бүлэгтэ «Карл Маркс ба Индиин һэргэн хүгжэлтэ» гэһэн статья. «Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхын түлөө» гэһэн гаршаг доро «Эдэбхи үүсхэлэй ашаг үрэ», «Зохёохы ажалай урманда» гэһэн статьянууд толилогдоо.

СССР-эй оборонын министрэй орлогшо, Советскэ Союзай маршал К. Москаленкын «Днепр» мүрэнэй түлөө байлдаан», Португалиин Компартиин Генеральна секретарь А. Куньялай «Патриодуудай болон интернационалистнуудай парти» ба бусад статьянууд номерто баһал үгтэбэ.

Шүүмжэлэлгын-библиографическа материалнууд бии.

(ТАСС).

ШЕФҮҮДЭЙ ТУҺАЛАМЖААР

МҮНӨӨ үедэ хаа-хаанагүй ургаса, таряа хуряалга түгэсэжэ байна гээшэ. Манайшье колхозой хоёр звено таряа хуряалгаяа дүүргэжэ байнабди. Ажахымнай 1250 гектарта таряа таридаг юм. Энэ жэлдэ шииг нойтон элбэг ехэ байжа, талха таряамнай хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар ургаа. Имэ баян ургаса хуряажа ябахада урматайл байна гээшэ.

Бригада тухайгаа хөөрэхэ болоо һаа, эндэмнай ажалша бүхэриг, эсэшэ сусашагүйгөөр ажалладаг хүбүүд олон юм. Тэдэнэй дундаһаа ажалай ветеран, залуушуулые һурган хүмүүжүүлэгшэ Жалсан Цыренович Дармаевые онсолон тэмдэглэхээр. Энэ нүхэрнай аяар 1947 онһоо механизатораар ажаллана. Эды олон жэл соо тэрэнэй ургуулһан, хуряаһан таряае шэгнэжэ тоолохоор бэшэ юм ааб даа. Тиихэдэ залуушуулнайшье аха нүхэдһөө үлэхэгүйе оролдон, шармайн ажалладаг. Залуу комбайнернууд Цырен Цыремпилов, Цыденжап Цынгуев болон бусад олоной үльгэр жэшээ боложо үгэдэг. Хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын үедэ манай шефүүд — Элхиин авто-заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд бидэндэ айхабтар ехэ туһаламжа үзүүлдэг юм. Тэдэнэр хабарай тарилгын эхилхын урдахана ерэжэ, техникэеэ заһабарилаад, хүдэлмэридөө хамсыгаа шаман ородог болонхой. Ажал хэрэгтээ үнэн сэхээр, оролдосо ехэтэйгээр хандадаг, баян ургаса хуряахын түлөө шармайн хүдэлдэг нүхэднай хэд бэ гэхэдэ, Михаил Петрович Утеев, Николай Григорьевич Коренев, коммунист Александр Иванович Казанский гэгшэд болоно. М. П. Утеев хоёрдохи жэлээ манай бригадада туһалалсана. Тэрэ даалгагдаһан түсэбөө ходо үлүүлэн дүүргэдэг, һайн шанартай таряа гүрэндэ тушаахын, мүн коллектив соогоо ажалай журам наринаар сахихын хойноһоо оролдодог, хамта хүдэлдэг нүхэдэйнгөө дунда хүндэ ехэтэй болоһон хүн юм. Колхоз дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгөөр тэрэ хоёрдохи һууриda гараа һэн.

Заводнай гансашье комбайнернуудые эльгээгээд байдаггүй, мүн запчастьнуудаар хангадаг, машина, техникыемнай заһабарилха талаар горитой туһаламжа үзүүлдэг юм. Энэ хэрэгтэ заводой инженер Александр Паланович Цыренов, парткомой секретарь Владимир Александрович Елчин, заводой директор Анатолий Очирович Мупкин гэгшэд хубитаяа бага бэшээр оруулалсана. Хүдөө ажахын техникумэй студентнэр мүн лэ бидэндэ хамһалсана.

Ингэжэ олоной хүсэ нэгэдүүлэн, эдэбхитэй, эмхитэйгээр ажаллаһанайнгаа ашаар, бидэнэр тарянайнгаа ехэнхи хубиие хуряагаабди. Наратай сэлмэг байхада нэгэ үдэрэй туршада бидэнэр хэдэн арбаад гектар газарай таряа хуряадаг байгаабди. Хоёр звеномнай бригадна аргаар ажалладаг болонхой. Энэ арга хэрэглэдэг болоһонһоо хойшо хүдэлмэримнай шанаршье һайжараа, ажалнайшье урагшатай боложо, коллективнай бэхижээ. Юуб гэхэдэ, бригадна аргаар ажаллахадаа комбайнёр бүхэн өөр өөрынгөө ажал хэрэгээр һонирхонги, нүхэдһөө гээгдэхэгүйе оролдохо болоно гээшэ. Звенодомнай К-700 түхэлэй 3, ДТ-75 түхэлэй 3 трактор, 9 комбайн тоологдоно. Звенодомнай арба гаран хүн ажаллана.

Би өөрөө 1949 онһоо түрэл колхоздоо ажалланаб. Бүхы наһаараа шахуу таряа тарижа, ургуулжа ябаһан хадаа эхэ газартаяа эльгээрээ холбоотой хаяаб гээд заримдаа һанадагби. Газараа эдлэжэ, таряагаа ургуулжа, тэрэнэйнгээ алтан хоолосуудаа эдеэшүүлэн һуухыень хаража, сэдьхэлээ ханадаг дээрэһээ ажалгүйгөөр ажаһуужа шадахагүйгөө мэдэрдэгби. Оронойнгоо жасада оруулалсаһан багахан хубитыемни түрэл партимнай үндэрөөр сэгнэн, Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаа бэлэй. Тиихэдэ нютагайхидни, хамта ажалладаг нүхэдни намайе районно Соведэй депутадаар һунгаа һэн. Нүхэдэйнгөө энэ ехэ этигэл найдабариень харюулхын түлөө эрхимээр ажаллаха уялгатайб гэжэ саг үргэлжэ мэдэрдэг дээрэһээ энэ хэрэгтээ бүхы хүсэ шадалаа зорюулхые оролдоноб. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, СССР-эй Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ бидэнэр, механизаторнууд, өөһэдынгөө хубитые заал һаа оруулха ёһотойбди.

Ж. САМЬЯЕВ,
Загарайн районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой механизатор, районно Соведэй депутат.

Совет орон дотор

БУЛАГАЙ УҺААР ХАНГАГДАНА

ТОМСК. Эндэхи хүн зоной гэр байрада булагай уһа дамжуулха сорго хоолой һаяхан хүдэлжэ эхилээ. Тэрэ сүүдхэдэ 130 мянган кубометр уһа дамжуулха хүсэтэй юм. Хотын хүн зондо хэрэгтэй сэбэр уһанай оройдоол 10 хубинь Томи мүрэнһөө хүүшан түхеэрэлгөөр ородог байха.

Газар доорохи уһые сэбэрлэһэнэй хэрэггүй шахуу юм. Шэнэ түхеэрэлгэ найдамтай һайнаар баригдаа. Эндэ булад сорго хоолойнуудай ороондо түмэр бетоноор хэгдэһэн соргонуудые хэрэглээ юм. Энэл материалаар уһанай резервуар хабсаргагдаа. Газар доорохи далайн зоно хорюултай гэжэ соносхогдоо. Эндэ ой модо отололго, предприятинуудые барилга хоригдоо юм. Жэлэй дүүрэтэр Томскын хахад миллион шахуу хүн зон газар доорохи уһаар хангагдаха болохо.

ШЭНЭ ПРЕДПРИЯТИ ДУРАДХАНА

ВОЛОГДА. Эндэхи хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейдэ дэлгээгдэһэн выставкэһээ арадай урашуулай бүтээһэн зүйлнүүд магазинуудта эльгээгдэбэ. Эндэ байгуулагдаһан «Надомник» гэһэн нэгэдэл эдэ бүгэдые эмхидхээ юм. Шэнэ предприяти байгуулагдаһаар оройдоол һара болоо, гэбэшье худалдан абагшад тэрэнэй түрүүшын продукциие — модон халбаганууды́е, нэхэмэл зүйлнүүдые үндэрөөр сэгнэһэн байна.

— Манай Хойто зүгэй хизаар урашуулаараа хододоо суурхадаг байһан юм, — гэжэ нэгэдэлэй директор Н. Барыкин хэлээ. — Тиимэһээл бидэ тэдэниие тоо бүридхэлдэ абаад, захил хэхэ гэжэ шиидээ һэмди. Областиин элдэб заха булангуудта 4 цех байгуулагдана. Тэдэнэр гэртээ хүдэлдэг урашуулые түүхэй эдээр, зэр зэмсэгээр, хүсэд бэлэн болоогүй зүйлнүүдээр хангаха, мүн бэлэн болоһон зүйлнүүдые тушаажа абадаг байха юм. Нютагай промышленностиин управлениин предприятинуудта ямаршье мэргэжэлгүй хүнүүдые һургадаг болонхойбди. Сезонно хүдэлмэришэдые, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые, ажал хэжэ шадаха пенсионернүүдые шэнэ предприятида уриһан байнабди.

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ ҺУРГУУЛИ

Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадые үйлэдбэриие хүтэлбэрилгэдэ үргэнөөр хабаадалсуулга хадаа ажалша коллективэй эдэбхи үүсхэлые дээшэлүүлхэ арга хэрэг болоно гэжэ нэгэдэлэй профком тоолодог. Саг үргэлжын үйлэдбэриин зүблөөнүүд (ЦДПС) энэ талаар ехэ нүлөө үзүүлнэ. Тэрэ хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлнэ, ажалдаа эзэн ёһоор хабаадаха эрмэлзэл хүгжөөнэ. Хабсаралгын цехэй ЦДПС—түрүүлэгшэнь (Г. И. Кученов) облпрофсоведэй

Хүндэлэлэй гра…
да хүртэһэн б…
Цехэй ЦДП…
руулха кадрну…
табиха, продук…
хэ тухай асуу…
зүбөөр шиидх…
туһаламжа үзү…
таһан шиидхэб…
ЦДПС-гэй сове…
хадынь хүдэлм…

АМЖАЛТА ӨӨҺЭДҺӨӨМНАЙ ДУЛДЫДАХА

...й шонинин ...рин (1982 ... шиидхэбэ-...рэнь бэе-...Эдэ хоо-...ргэхэ хэрэг-... хубитые ...оронойннай ...армайн ху-

... районой ...һайхан үүс-...эгүйе орол-...ашанхи хүг-... ургэдхэл-...баадалсана. ...йонмнай гү-... худалдаха ...үргэ. Энэ-... мүн лэ ам-...ргахэбди гэ-

... колхозой-...малшад, хо-... болон та-...тэ шиид-...рэгэй соло-...н тула шар-... Хара-Шэбэ-...эдэй гүйсэд-...й бүлэгүүд ... арадай һун-...С-эй ЦК-гай ... Пленум дээ-...һан СССР-... программа ...ы хүсэ ша-... оролдоно.

...эймнай дэр-...һан депута-... болон пост-... механиза-..., хонишод-... бүридэн-...имэһээ, эдэ ...уд КПСС-эй ... болон нояб-...эй шиидхэ-...ирхонги, тэн-...уудал бүхэ-...аар харан, ...дэрэнь бэе-... Эдэ шиид-...эһэлэн ажа-...рим тогтоог-...ам сахигда-...э урдандаа ... һаалишад ... бусадшье ...эрһөө һаа-..., али ажал-...егүй ушар-... байгаа һаа, ...гдалнуудннай ... Нютагаймнай ... комсомолой ... арадай де-... арадай хи-...рэй гэшүүд

энэ хэрэгтэ саг дары анхаралаа хандуулжа, зохихо хэмжээ ябуулгануудые абажа, журам эбдэгшэдтэй тэмсэхэ хэрэгтэмнай ехэтэ туһалаа. Тэдэнэр мүн холын гүүртэ, отарануудаар ябажа малшадые һүүлэй һонинтой танилсуулдаг, элдэб һонирхолтой лекци, хөөрэлдөөнүүдые олоор үнгэргэдэг байна. Нийтын малай үбэлжэлгын үедэ малшадай, хонишодой дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүд саг үргэлжэ гаргагдажа, депутадуудай бүлэгүүд болон постнуудай гэшүүд энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Илангаяа, хабарай тарилгын, таряа хуряалгын үедэ имэ хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэгдэжэ, ажалай түрүүшүүл урмашуулагдадаг юм. Уран гоёор шэмэглэгдэһэн ханын газетэнүүд, «дайшалхы» болон «сахилгаан» хуудаһанууд олоор гаргагдадаг. Ажалһаа хулжагшадые, архиншадые хэһээхэ зорилготой шог ёгто «халаахайнуудшье» заримдаа бии болодог. Гэбэшье манай колхозойхид эдэ бүгэдые харалаа абан, хэжэ ябаһан ажал хүдэлмэридөө улам ехэ харюусалгатайгаар хандадаг, ажалай бүтээсэ, шанар дээшэлүүлжэ, заал һаа ехэ, һайн шанартай продукци гүрэндэ тушаахын түлөө бүхы шадалаараа оролдодог юм.

Жэшээ болгон минии ажалладаг фермын коллективые абаад үзэхэ болоо һаа, эндэшье ажалай журам шангадхаха, шанар һайжаруулха хүдэлмэри, шалгалта, хиналта үнгэргэгдэдэг. Нигэжэ бэе бэеынгээ һайн жэшээ дууралан, үүсхэлыень дэмжэн, мүн дутуу дундануудаашье ололсон ажаллахада хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлхэ, урма зоригшье бадархаар байдаг. Коллектив соомнай бэе бэеэ дүнгэлсэн, нүхэртөө туһалалсан, алдуу эндүү гаргаа һаань, сэхэ заан хэлэдэг хүнүүд олон юм. Фермые даагша Галина Васильевна Хохлова эгээл тиимэ хүнүүдэй нэгэн байха. Арба гаран жэлэй туршада зоотехнигээр ажаллажа, нютагайнгаа зонине һайн мэдэхэ, мүн ажал хэрэгээшье табан хургандаал адляар мэдэхэ дээрэһээ нүхэр Хохлова фермэдэмнай ерэһэн түрүүшынгээ үдэрһөө бидэндэ һайшаагдаа бэлэй. Һү һаалимнай фермэдэ дүн хамта 21 һаалишан ажаллана. Тэдэнэй дундаһаа үнинэй һаалишад, залуушуулые һургаһан хүмүүжүүлэгшэд Мария Степановна Полянская, Мария Ивановна Чулкова, Вера Ивановна Кадёнова гэгшэд онсолон шалгардаг. Ажалша бэрхэ, баян дуршэлтэй эдэ эхэнэрнүүд 20—30 жэлэй туршада энэ фермэ дээрэ ажаллажа ябаһан, фермын ёһотойл эзэд гээшэ. Гэбэшье эдэ нүхэднай залуу һаалишадаа мартадаггүй, тэдээндэ туһалха, дүй дүршэлөө хубаалдаха нангин уялгатайбди гэжэ мэдэрдэг дээрэһээ залуу халаанине коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсадаг юм.

Имэ һайн һайхан сэдьхэлтэй ажалша бүхэриг зоной дунда ябаад, ажал хэрэгтээ хайхарамжагүйгөөр хандажа яажа болохоб. Нютагайнгаа зоной найдажа, арадай депутадаар дэбжүүлһэн найдалыень харюулхын түлөө оролдохол ёһоороо оролдохоб. Депутадайнгаа үүргые үнэн сэхээр дүүргэжэ, һунгагшадайнгаа үгэһэн захяа бүхэнине анхаралтайгаар харан, тэрэнииень бэелүүлхын түлөө оролдодогбди. Тинхэдээ урдаа табиһан зорилгонуудаа бэелүүлхэ шухала. Хэрбээ өөрынгөө ажал хүдэлмэрине хинажа шадахагүй һаа, хүнэй хэрэгтэ оролсоһоной хэрэг юун бэ? Энэ жэлэй арбан һарын туршада 1500 центнер һү һааха уялга абаһан һаа, тэрэнээ 1900 центнертэ хүргөөб.

Амжалта хэндэшье өөрөө ерэдэггүй ха юм. Амжалта бидэнһээ, өөһэдһөөмнай дулдыдана. Ушар тиимэһээл партиингаа XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула шармайн оролдохо ёһотойбди.

С. КАДЫРОВА,
«Родина» колхозой һаалишан, Хара-Шэбэрэй сельскэ Соведэй депутат
Мухар-Шэбэрэй район.

УРГАЛТЫНГАА ЗАМДА

Номой шэнжэлэл ба шүүмжэлэл

Уран шүлэг эдэбхитэйгээр бэшэжэ эхилһэн сагһаа хойшо үнгэрһэн арбан жэл соо поэт Владимир Липатов шүлэгүүдэй арбан ном хэблүүлээд байна. Тэдэниинь бүхэли дээрэнь хараад үзэхэдэ, уншагшын һонирхол абаһаар татама, оршон тойронхи ажабайдалай амисхалаар нэбтэрһэн, гоё һайханиие, мүн арюун шанартай абари заншал гэхэ мэтые ехэнхидээ магтан дуулаһан зохёолнууд байна гэжэ абаһаар мэдэрэгдэнэ.

Тэрэнэй һүүлэй үедэ гаргаһан «Хабарай эхин» («Первый час весны») гэжэ шүлэгүүдэй согсолбори дээрэ хэлэгдээшые, илангаяа тодоор гэршэлхэ аргатай байна. Дурсагдагша номдо оруулагдаһан шүлэгүүдыень уншахадаа, авторай зохёохы хэрэгтээ улам эрилтэтэйгээр хандажа, хүгжэлтэ, дэбжэлтын зүргөөр зүдхэн дээшэлжэ ябаһые элеэр мэдэрнэбди. Номойнь нэрэшье, шүлэгүүдэйнь байгуулалташье уран удхатай бүтээлнүүдтэйнь тон лэ зохилдонхой, али алинииньшье авторайнгаа үг зорилгые бэелүүлхэ талаар дундаа нүлөөтэй ашагтай байна.

Номой нээлтэ дээрэ үгтэһэн шүлэгэй нэрээр дурсагдагша согсолбори нэрлэгдэнхэй. «Хабарай эхин»—энэ хадаа ном соо оруулагдаһан зохёолнуудай юрэ бусын оньһон түлхюур болоно үгэнэ. Энэ шүлэг жэлэй шэнэ сагай тэхэрижэ ерэлгэ, орон дэлхэйн байгаалиин болон хүнэй сэдьхэл бодолой шэнээр һалбаран байдаг үе, мүн шэнэ бүлэгүүдэй мүндэлжэ, шэнэ уран бодолнуудай үерлиг хэһа гэхэ мэтэ түүрээгдэнхэй.

Бүхыдөө тус номой байгуулалта гэхэ гү, али тэрээн соо оруулагдаһан шүлэг зохёолнуудай һубарил гээшэ—авторай яһалахан амжалта байна гэжэ эндэ онсолон тэмдэглэлтэй. Юуб гэхэдэ, согсолбори ном соо үгтэһэн шүлэгүүд уншагшада ямараар дэлгэгдэн дурадхагдаһаараа авторайнь бэлиг шадабарине гэршэлдэг гээшэ. Ушарынь хадаа ном соогоо поэт гээшэ һанал бодолойнгоо хүгжэлтые элдэб темээр бэшэгдэһэн шүлэгүүдээрээ дэлбэлэн, үргэнөөр харуулха зэргэтэй ха юм.

Үнэн сэхэ абари зан, инаг дуран, үдэһэн түрэһэн хизаарай гоё һайхан байгаали, дайнай хүшэр жэлнүүдэй сууряан болон үндэһэ яһатанай дундахи хани барисаан, харилсалга гэхэ мэтын темэнүүд дурсагдагша номой гол удха болоно. Олонхи шүлэгүүдынь уран һайханайнгаа хэмжээгээр нилээд һайн. Энэ хадаа авторай һанал бодолоо дүүрэнээр гаргаха хэрэгтэ уран һайханайнгаа баян арга боломжонуудые элбэгээр элсүүлдэг байһые үшөө дахин гэршэлнэ.

Энэ ном соохи «Кубын дэбтэрһээ» гэжэ цикл һонирхолтой. Тэрээн соо оруулагдаһан шүлэгүүд холын аха дүү ороной арад зонтой тогтоогдоһон хани барисаае дуулан магтана.

Гадна үе сагуудай туршада арадуудай бүтээһэн, эблүүлһэн дэлхэйн соёлой баялигууд тухай поэдэй бодолготой мүрнүүн һонирхолтой. Гэбэшье эндэ зарим шүлэгүүдынь яаралтайгаар бэшэгдэжэ, авторай зүгһөө нарибшалан заһагдаагүй байһаниинь гэмшэлтэй байна.

Ном соо оруулагдаһан зохёолнуудайнь дунда драматическа поэмэ ехэхэн һуури эзэлнэ. Дурсагдагша бүтээлэй үйлэдэгшэ нюурнуудай хөөрэлдөөн дээрэ энэ зохёол үндэһэлэнхэй, тиимэһээ авторай тэрэнээ драматическа жанр болгоһониинь элирнэ. Имэрхүү зохёолнууд литературада үсөөн ушардаг юм. Юуб гэхэдэ, тэдэ юрэнхыдөө сценэ дээрэ гүйсэдхэгдэхөөр бэшэ, харин уншагдахын тула бэшэгдэһэн байдаг.

Вл. Липатовай поэмэ соо зураглагдаһан үйлэ хэрэгүүд XVII зуун жэлэй үедэ болоно. Тэрэнэй гол герой —протопоп Аввакум. Хуушанай мүргэлшэдэй хүдэлөөнэй элитэ түлөөлэгшэ Аввакум тухай олон арбаад жэлэй туршада уран зохёол, түүхэ шэнжэлэгшэд болон арадай суута уран зохёолшод Л. Н. Толстой, И. С. Тургенев, Ф. М. Достоевский, И. А. Гончаров, Н. Г. Чернышевский, И. А. Бунин, А. Н. Толстой, А. М. Горький болон бусад һонирхолоо буурууддаггүй һэн. Һүүлэйшье үедэ тэрэ гайхалтай литератор тухай совет болон хилын саадахи уран зохёол болон түүхэ шэнжэлэгшэдэй ехэ олон хүдэлмэринүүд тунхаглагдаа, мүн Д. Жуковай бэшэһэн зохёол — «Аввакум» гэжэ туужа хэблэгдээ һэн. Юрэ бусын хуби заяатай, бэлигтэй, эрэлхэг зоригтой протопоп Аввакум тухай томо захата зохёол бэшэхээр манай уран зохёолшо Исай Калашников бодомжолдог һэн.

XVII-дохи зуун жэлдэ Байгалай үмэнэһөө Москва хүрэтэр болоһон поэмэ доторхи үйлэ хэрэгүүд арадуудай дунда аха, дүүгэй хани барисаа бэхижүүлхэ орон нютагай баялиг арьбадхаха, мүн Эсэгэ ороной нэрэ хүндые, эб найрамдал сахиха гэхэ мэтын мүнөөдэрэй шухала гүрэн түрын удха шанартай байна.

Владимир Липатовай энэ поэмэ үргэн олон уншагшадта дурадхагдэнхэй. Гэбэшье Сибириин хизаарай түүхэ, тэрэнэй мэдээжэ ажал ябуулагшад тухай, мүн ород шажантанай дундаа анги можо боололго тухай дуулаа, мэдээгүй хүндэ дурсагдагша зохёол абаһаар ойлгогдонгүй байжа магад. Тиимэһээ поэмын урда тээ ехэ бэшэшье һаа зохёолой гол удхые дэлгэһэн түүхын баримтатай тоб гэмэ оролто үгэ бэшэгдэхэ байгаа гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, зохёол соо зураглагдаһан үзэгдэл (сценэ) бүхэнэй урда тээ, болохо үйлын ушар удхые авторай оло дахин тайлбарилһан бэшэлгэ һонигүй болошоно.

Дурсагдагша зохёолой удха үйлэдэгшэ нюурнуудай хөөрэлдөөн дээрэ яһала ульгамаар гаргагданхайшье һаа, гол геройнууд болохо Аввакумай, Афанасий Пашковой, Морозовагай образууд тодоруулагдаагүй байна.

Эндэ хэлэгдэһэн ажаглалтануудай хажуугаар Владимир Липатовай шэнэ ном наяад онуудай поэзиин тематическа талаараа үргэдэһые, шүлэгэй байгуулалтын шэнэ дэлисэтэйгээр хүгжэжэ байһые үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ.

И. ЯРНЕВСКИЙ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ҺОНИН АЖАЛТАЙ

Борис Санжиевич Гумпыловтай ажал дээрэнь танилсахадаа, хүн зонтой хөөрэлдэхэ шадабаритайень ойлгоодхихоор бэлэй. Удаань тэрээнтэй дүтөөр танилсажа, тэрэнэй намтарые һайса мэдэхэ болоо һэм.

Гумпыловай ажабайдал сэрэгэй албантай нягта холбоотой байһан юм. Нютагайнгаа найман жэлэй һургуули дүүргэмсээрээ Приморска хизаарай Находко хотодо морягуудай һургуулида һураһан байха. Һүүлэрнь сэрэгэй албанда радиоэлектронно түхеэрэлгэнүүдэй технигэй албанине гурбан жэлэй туршада хээ. Албанайнгаа болзорой дүүрэхэдэ, тэрэ һайн дурааараа тэндээ үлэжэ, табан жэлэй туршада прапорщигаар албаяа үргэлжэлүүлһэн юм.

Түрэл Хяагта хотоёо бусажа ерэхэдээ, удаан бодолгото болонгүй дотоодын хэрэгүүдэй районно таһагай участково инспекторэй тушаалда ороо һэн. Гэбэшье мэргэжэлээ олохо хэрэгтэнь тэрэнэй эсэгэ, аха дүүнэрэйнь бааханшье зэргын нүлөө байхадаал байжа болохо. Юуб гэхэдэ, Борис Санжиевичай эсэгэ Санжи Раднаевич политическэ хэрэгэй талаар милициин начальнигай орлогшоор хүдэлһэн юм. Татьяна эгэшэнь паспортна столой начальник, милициин капитан, Николай дүүнь һэргылэн ойлгууламжын таһагай начальник, милициин ахалагша лейтенант...

—Милицидэ хүдэлхэ гэһэн бодол танда гэнтэ ерээгүй бэзэ? — гэжэ Борисһаа һурахадам:

—Хари, гэнтэ бэшэл байха,—гээд инеэбхилнэ. —Прапорщик ябахадаа, сэрэгэй журамда дадаһан, һураһан байхаб. Милициин албанай эрилтэнүүд сэрэгэйхидэ адли. Энэнь минии анханай мэргэжэлдэ дүтэрхүү гэжэ һанаа һэм,—гэбэ.

Милициин ажал! Сэрэгшэн журамтай, дохёогой абяагаар саг дары даабари дүүргэхэдэ, һониншье, аюултайшье. Энээн тухай буруушааха хүн олдохо аал?

Нэгэтэ үглөөгүүр зургаан сагай үеэр мэгдэжэ айшаһан эхэнэр:

—Сарай соохи поршоонхом үгы болошоол,—гэжэ сошонгёор дуулгаба.

Участково инспектор Гумпылов гэртэнь ошожо, хулгай хэгдэһэн сарайень һайнаар хараад, һаяын сагта оршон тойрон ябаһан һэжэг түрэмөөр хүнүүд тухай һурагшалба. Үдэшэлэн сарайн хажуугаар хэды дахин үнгэрһэн 3 хүбүүд тухай тэрэ эхэнэрэй хүршэнэр хөөрэбэ. Тэдэнэй нэгэндэ һэжэг түрэбэ. Тэрэнэй мүрөөр уданшьегүй поршоонхо эзэндээ бусаагдаа бэлэй.

Борис Санжиевич ажалайнгаа ехэнхи сагые һэргылгын хэрэгтэ зорюулдаг. Хэрэггүй ушар шалтагаанһаа хэрэлдэдэг хүршэнэрые хэды дахин эблэрүүлээ гээшэб. Хяагта хото соо тэрэнэй даадаг участок хүндэ гэжэ тоологдодог. Милициин младша лейтенант ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикын хүдэлмэрилэгшэдэй поселогто ажаһуудаг хүн бүхэнине һайнаар мэдэдэг болонхой. Тэрэнэй участогта архиншад, хулиганууд, ажал хэхэ дурагүй зайгуулнуудай шууяатай байхаяа болижо, олонхидынь зүб харгыдашье гаража ябана.

Милициин младша лейтенант Борис Гумпыловтай хөөрэлдэжэ дүүргэхэдэм харанхы болошонхой, айлай сонхонууд «нюдөө анижа», тэрэнэй харууһалдаг поселогой хүн зон амгалан нойроор унтажа эхилһэн байгаа һэн.

Е. СУРМАЧ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Борис Санжиевич Гумпылов.
Авторай фото.

Хяагта.

«БАЙГАЛАЙ» ТАБАДАХИ НОМ

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной үмэнэһөө хоёр һарадаа нэгэ удаа толилогдодог «Байгал» гэжэ уран зохёолой, олониитэ-улас түрын журналай энэ жэлэй 5-дахи ном хэблэлһээ гараба.

«Шэнэ зохёолнууд» гэһэн гаршаг доро Даша-Дэмбрэл Дугаровай «Хангай» гэжэ романай түрүүшын хэһэгүүд, поэт, кинорежиссёр Барас Халзановай шэнэ шүлэгүүд, Галина Базаржаповагай хоёр рассказ болон Георгий Дашабыловай «Нэгэл дуран» гэһэн гүрлөө үгтэнхэй.

«Шэнэ оршуулганууд» гэһэн нийтэ гаршаг доро Буряадай АССР-эй арадай уран зохёолшо Исай Калистратович Калашниковай «Наһанай харгы» гэжэ һүүлшын роман толилогдожо эхилбэ. Гунгаа Чимитов тэрэниие буряадшалаа. Уран зохёолшын наһанайнь нүхэр Екатерина Викторовна оролто үгэ соогоо иигэжэ бэшэнэ: «Байгал» журналай редакцида, үргэн олон уншагшадта Исай Калашниковай дүүргэгдээгүй романиие дурадхахадаа, саашадаа номой удха ямар байха байгаеб гэжэ хөөрэжэ үгэхэеэ һананаб. Дайнай шэрүүн жэлнүүдтэ нүхэд ябаһан үхибүүд Панкрат, Баирка, Андрюша гэгшэд дээдэ һургуули дүүргээд, түрэл нютагаа бусажа ерэнхэй, газар тарялан эрхилхэ, адуу мал үсхэхэ ёһотой. Багаһаа хойшо ажал хүдэлмэридэ дадаһан, зоной байдалые һайн мэдэхэ, эрдэм номтой болоһон эдэ хүбүүд түрэһэн газар дайдаяа сэсэглүүлжэ, таряа ногоо элбэг дэлбэгээр ургуулжа шадаха гэжэ уран зохёолшо этигэдэг байгаа».

«Аха дүүнэрэй аялга» гэһэн нийтэ гаршаг доро монгол поэт С. Долдын «Анда нүхэрэй мэндэ», «Алтан соёмбын дуун», «Сайн байна, Ленинград», «Алтан губиин унаган», «Энхэрэл», «Үлзытэ үдэр хэзээ бэ?», «Ахадаа би зорюулнаб» гэһэн шүлэгүүдые Георгий Дашабылов оршуулжа, журналай хуудаһануудта хэблүүлээ.

«Буряад орондо айлшаар» гэжэ нэрлэгдэһэн украин уран зохёолшо Поликарп Шабатинай дурдалганууд яһала һонин байна. Нээрээшье, ондоо хүнэй адаглан хараһан ушар зүйлнүүд өөһэдыемнай һонирхуулхаар байнал!..

«Агуу Ленин — зүрхэндэмнай» гэһэн публицистикые буряад мэдээжэ уран зохёолшо Чимит-Рэгзэн Намжилов толилуулаа.

Дайнай үедэ агаарай сэрэгэй албанда ябаһан ветерануудай түхэреэн столдо болоһон хөөрэлдөөн «Эхэ оронойнгоо огторгойе хамгаалагшад» гэжэ суглуулбари соо толилогдонхой.

Журналай «Хараасгай» гэжэ багашуулда зорюулагдаһан заншалта хуудаһануудта Владимир Амоковой шүлэгүүд, мүн «Шог ёгто долгин» гэгшэдэ Эрдэни Дугаровай «Һасаран тухай» гэжэ ёгтото шүлэгүүд үгтэнхэй.

М. СМИРНОВА.

«...УРЯАД ҮНЭН» ...Э ДЭШЭНЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

...РЮУСАЛГАГҮЙ ...ҺАА ДУЛДЫДАНА»

...Сотниковско шубуунай фабрикын хүдэл-...Хамагановай нимэ гаршагтай бэшэг байг-...шын 7-до манай газетэдэ толилогдоо ... горсоведэй гүйсэдкомой шиидхэбэреэр ...ижэтэ гудамжа —Сотниково» гэжэ марш-...дэжэ үгөөд, фабрикын хүдэлмэрншэ-...до, тэндэһээ гараха сагта зөөхэ гэжэ уял-...а.

... пассажирнуудые зөөдэг автопредприя-...шэд горсоведэй гүйсэдкомой энэ шиид-...эгүй, 28-дахи автобус хараалагдаһан ...ерэнэ, үгыдөө үгы. Тэрэнһээ болоно ...гшэд хүдэлмэрнһөө гээгдэхэ баатай бо-...э хэлэгдэһэн байгаа.

...П-ын начальник А. Тапхасов газетымнай ... харюу эльгээбэ: «Танай газетэдэ толи-...агановай бэшэг нэгэдэхи ПАТП-ын за-... үзөө. Тэндэ хэлэгдэһэн баримтанууд ...рикын хүдэлмэрилэгшэдтэ нэмэлтэ авто-...одог болон хой».

БААТАР ГАБЬЯАТА БАРИЛГАШАД

Намаг налхитай газар, гол мүрэнүүд, хада ууланууд дээгүүр түмэр зам барижа, бүртаг шэрэнгитэ тайга соогуур хото городуудые бодхоожо байһан БАМ-ай баатар габьяата залуу барилгашад тухай «Время рассчитывает на нас» гэһэн ном хөөрэнэ. Хабаровска хэблэлэй барлан гаргаһан энэ ном баатар габьяата барилгашадта — «БАМ — бүгэдэ арадай барилга», «БАМ — залуу наһанай орон», «Баатаршалгын адрес — Алас-Дурна зүг» гэһэн темэнүүдтэ зорюулагдана.

Александр Бондарь болон Иван Варшавскиин бригаданууд тухай, Ургалай барилгашад — үбһэ һамган хоёр Надежда болон Владимир Коковалтан, шулуушан Галина Пасечник болон бусадые эдэ номууд харуулна.

(ТАСС).

• ТАСС • АПН • ХИЛЫН СААНАҺАА

...ОЙ АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

...Н-ой Аюул-...анда байдаг ...н хүсэнүүд ...хи байдал ... зүбшэн хэл-

... араб орон-...ам түгшүү-... байна гээд ... тэмдэглэг-... Юуб гэхэдэ, ... дээрэ США ...удаа дахи-...гэжэ байна. ...д харата ...нүүдые хэхэ ... далайн-сэ-... Дундада далайн зүүн хуби руу үргэнөөр татажа байна. США-гай далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй гуша гаран корабль, борт дээрээ сэрэгэй хэдэн зуугаад самолёдтой гурбан уларна авианосецой бүлэгүүд Ливанай эрье хүдар татагданхай гэжэ Сириһээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Диалла Аль-Фатталь тэмдэглээ. Вашингтон Ливанда добтолхые бэлдэжэ байна гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Тиихэтээ хамта Рейганай захиргаан Сиридэ эсэргүү шэнэ һүйдхэлтэ ябуулга эхилээ.

Ливанда сэрэгэй ехэ ябуулга хэхые США бодомжолжо байна гэжэ совет түлөөлэгшэ Р. С. Овинников мэдүүлээ. Тиихэдээ Ливанай газар дайда дээрэ шэбээлһэн Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүлтэй ябуулгануудаа таарамдуулан табихые Вашингтон оролдоно.

Хүсэ хэрэглэжэ, өөһэдынгөө аша туһые уласхоорондын эрхэнүүдһээ үлүү дээгүүр табихые оролдогшодой ябуулгануудһаа һэргылхэ шухала гэжэ совет түлөөлэгшэ хэлэбэ.

...АЮУЛГҮЙН СОВЕДЭЙ ...ЭГШЫН МЭДҮҮЛГЭ

...Ливанай хой-... хүнүүдые ... хохидолдо ...гүүдтэй да-...эгы сэдь-...бобожо бай-...юулгүйн Соведэй түрүүлэгшэ В. Гаучи (Мальта) Соведэй гэшүүн-гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй даалгабаряар мэдүүлбэ. Тон болгоомжотой нарин байжа, сэрэгэй ябуулгануудые дары болюулаад, саашадаа тэрэниие сахиха уряатайгаар ООН-ой штаб-байшан соо тараагдаһан мэдүүлгэ дотор хёморсо зүришэлдөөндэ хабаатай бүхы талануудта хандаһан байна. Арсалдаа хёмороонуудаа имагтал эбэй хэрэгсэлнүүдээр гуримшуулхыень, хүсэ хэрэглэлгэһээ арсахыень Аюулгүйн Соведэй түрүүлэгшэ тэдэниие уряалба.

...УБЛИКЫН ГҮРЭНЭЙ СОВЕДЭЙ УКАЗ

...ын Рес-... Совет ... Тэрэнэй үн-... 15, 16 бо-...рнүүд Гре-... ухэлөөр ...интернационална шаналал гашуудалай үдэрнүүд гэжэ соносхогдоо. Энэ орондо эсэргүүгээр американ империализмын эзэрхэг түримхэй гэмтэ ябуулгануудһаа тэдэнэр хохидоһон байгаа. Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэ Гүрэнэй Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастро Указда гараа табиба.

Ажалшадай шаналал гашуудалай олоной хабаадалгатай митинг ноябриин 14-дэ Гаванадахи Революциин тал...

Американ АП агентствын тунхаглаһан энэ карта дээрэ США-гай добтололгын районууд харуулагдана.

АП—ТАСС-ай фото.

ЭРДЭМТЭ-ФИЗИГҮҮДЭЙ УРЯА

ЖЕНЕВЭ. Дайн дажарта эсэргүү олоной хабаадалгатай хүдэлөөндэ эрдэмтэд улам эдэбхитэйгээр хабаадана гэжэ эндэхи Нацинуудай ордон соо болоһон эрдэмтэд-физигүүдэй пресс-конференци дээрэ хэлэгдэһэн байгаа. Дэлхэйн 43 ороной арбан табан мянга шахуу эрдэмтэд-физигүүд ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые туршалгада, үйлэдбэрилгэдэ, тараан тодхолгодо эсэс табиха уряатайгаар хандаһан байна гэжэ тэдэнэр мэдээсээ. Баруун Европын оронуудай, СССР-эй, США-гай, Японой, Австралиин ба бусад гүрэнүүдэй элитэ мэдээжэ эрдэмтэд, тэрэ тоодо Нобелевско шангай 35 лауреат уряада гар табигшадай дунда бии.

Энэ уряа ООН-ой хүтэлбэрилхы зургаанууд, мүн ядерна буу зэбсэгтэй гүрэнүүдэй правительствануудта дамжуулагдаха юм гэжэ пресс-конференцидэ хабаадагшад мэдүүлбэ.

ШУХАЛА ДОКУМЕНТНҮҮД

СОФИ. Эндэ болоһон зүбшэлэлгын уулзалгада хабаадагшад — НРБ-гэй, ВНР-эй, ГДР-эй, ПНР-эй, СРР-эй, СССР-эй ба ЧССР-эй парламентнуудай түлөөлэгшэд аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар нийтэ Европын зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүдэй парламентнуудта хандаһан хандалга, коммюнике баталан абаба.

Энэ түгшүүрилтэй үе сагта Европо ядерна буу зэбсэгүүдые хороолгын замаар дабшаха гээшэ гү, али буу зэбсэгүүдээ саашадань үргэнөөр бүтээн гаргаха гү гэһэн асуудал шиидхэгдэжэ байна гээд хандалга дотор тэмдэглэгдэнэ. Американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые ойрын сагта Европын газар дээрэ тараан тодхолго эб найрамдалай хэрэгтэ дайсан харша ябуулга болохо байна. Европынхидой һайн һанаатай бүхы хүнүүдэй аша туһада социалис оронууд руу шэглүүлэгдэһэн американ ракетно-ядерна буу зэбсэгүүдые Баруун Европын оронуудай газар дайда дээрэ тараан тодхолгые зайсуулха, Европоһоо ядерна дайнай аюулые сараха, манай түби дээрэ, бүхы дэлхэй дээрэ аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ шухала.

Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулхые түйлаха тухай оролдоходоо, Советскэ Союз болон бусад социалис оронууд хэдэн шухала үүсхэлнүүдые гаргаба. Эдэ үүсхэлнүүдынь үгээ ойлголсохо арга олгохо байна.

Үгээ ойлголсохо арга үшөөл гүйсэд һалаагүй байһаар гэжэ бидэ ойлгонобди.

ОЛОНОЙ ХАБААДАЛГАТАЙ ЖАГСААЛНУУД

БЕРЛИН. Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые Баруун Европодо тараан тодхолгые буруушааһан олон мянган хүнэй хабаадалгатай жагсаалнууд Лейпцигтэ, Росстогто, Зулада, Нойбранденбургда, ГДР-эй бусад хото городуудта болобо. Баруун Европын оронуудые «Першинг-2» болон далита ракетэнүүдые тараан тодхолгын талмай болгохо гэһэн НАТО-гай сэрэгэйхидэй аюулта түсэбүүдһээ арсаха гэһэн эрилтэ жагсаалнуудта хабаадагшад—хүдэлмэришэд, таряашад-кооператорнууд, алба хаагшад, залуушуул табиһан байна. Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые хорооха талаар шэглүүлэгдэһэн Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай эб найрамдалтэ үүсхэлнүүд шухала удха шанартай байна гэжэ тэдэнэр тэмдэглээ.

Гренадада эсэргүүгээр США-гай үүдхэһэн гэмтэ ябуулга хадаа бэеэ дааһан гүрэндэ хүсэ хэрэглэһэн ушар мүн, тэрэниие зайсуулан сараха хэрэгтэй гэжэ Зулада болоһон жагсаалда хабаадагшад эрид эрилтэ табиба.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ХАМЖААНАЙ БУЛЮУ ҺАЙН ТАЛАНЬ

ХАНОЙ. Вьетнамай урда хубидахи гар үйлэдбэриин промышленностьда мянга гаран кооператив ба хамтын ажалай 6500 бүлэг хүдэлдэг. Арадай хэрэглэмжын ба гадаадада худалдаанда эльгээгдэдэг продукциин горитой хубиие —мебель, хибэс, гэр доторхи хэрэгсэлнүүдые, алтанай зүйлнүүдые тэдэнэр үйлэдбэрилдэг. юм. Үйлэдбэри хамжуулан хамтадхаһаниинь бүтээгдэдэг эд бараанай ассортиментые горитойгоор үргэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха арга олгоно. Гэбэшье энэ талаар бэрхэшээлнүүд бии юм. Хойто провинцинуудта гар үйлэдбэриие социалис гуримаар шэнэдхэн хубилгаха хүдэлмэри түгэсхэгдэнхэй тулань тэдэнэрэй дүй дүршэлые шудалха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана бшуу. Үе-үе болоод үнгэргэгдэдэг хамтын зүблөөнүүд дээрэ ажал эмхидхэхэ ба тэрэниие хүтэлхэ, түүхэй эд, материальна урмашуулга хэрэглэхэ талаар дүй дүршэлөө халан абалсадаг юм. Хойто ба урда провинцинуудай кооперативуудай хоорондо үйлэдбэриин нягта холбоон тогтоогдоно, социалис мүрысөөн тухай хэлсээнүүд баталагдана.

ТҮМЭР ЗАМДА— ГОЛ АНХАРАЛ

ПРАГА. «2000 он хүрэтэрхи үедэ ЧССР-тэ транспортын хүгжэлтэ» гэһэн темэ Словакиин Жилина хотодо боложо, үнгэрһэн нийтэ гүрэнэй конференци дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Инженернүүд, эрдэмтэд, Чехословакиин транспортна томо предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаа.

Удаадахи 20 жэлдэ республикын транспортын системэдэ түмэр замай транспорт гол үүргэ дүүргэхэ гэжэ мэргэжэлтэд тоолоно. Энэ үедэ булад замаар ашаа зөөхэ хэмжээн 14 процентээр, хүнүүдые зөөлгэ 4 процентээр дээшэлхэ юм. Автомобильна болон гол мүрэнэй транспортын байгууламжада шухала хубилалтанууд бэһая болохо. Шэнэ алмалтатай ба түргэн ябадаг судnануудые бүтээжэ, ороной гол мүрэнэй флодто дамжуулха гэжэ хараалагдана. Городой транспортые хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанар олгогдоно. Хүнүүдые зөөхэ хэмжээн 46 процентээр ехэ болохо зэргэтэй.

(ТАСС).

Лодонгийн ТУДЭВ

УЛААН ТУГ БАРИҺАН САГААН СЭРЭГШЭ

УЛААНТАНАЙ отряд хүреэлэгдэһэнһээ хойшо һара тухай болобо. Үни хада тэдэнэй абажа ябаһан хүнэһэ хүшэнь барагдаа. Мүнөө тэдэнэр шубуунай мяхаар үлэ залгажа байнад. Теэд тэрэшье хоолын хүн бүхэндэнь хүртэнэгүй. Эшэгы гэрнүүдэй һангирхай-набтаранхай хананууд үбэлэй шэрүүн хүйтэнһөө халхалнагүй. Саруул-гүнэй дасанай хашаа соо хүр хүнгэрэг тогтонхой. Оршон тойрон уула хадануудай оройгоор үһээгэй үүлэн обооронхой, шуурга шумарган болохыень зүгнөөл ха.

Эндэ байһан сэрэгшэд гурбан дабхар хүреэ соо оронхой: нэгэдэхинь—харатан дайсадай, хоёрдохёор— үлэсхэлэн зоһон байдалай, гурбадахинь —шэрүүн хүйтэн үбэлэй хүреэ соо байнад. Юрэдөө, эдэ хүреэнүүдтэ бүһэлүүлһэн зондо амиды мэндэ гарахабди гэжэ һанахадань, хэсүү байгаа ёһотой.

— Эдэниие иимэ зангада орохо байһыень тухайлаа һэмди..,—гээд, генерал Бакич дурамбайгаар улаантанай позициие шэртэхэ зуураа лаблана. —Гурбан дабхар хүреэ сооһоо мултаржа гаража шадахагүй. Бурхангүйшүүл дасан соо хосорхонь лэ! Ёһоор гоё бэшэ гү?!—генерал энеэбхилээд нэмэнэ: — Хирээ шубуудаар хооллоно...

Бакич бээрэһэн янзатай, дала мүрөө хабшан, зухынэ.

Офицернүүдэй нэгэниинь асууна:

— Добтолго хэхэ гүбди?

— Добтолго гэжэ гү? Юунэй хэрэг байгаа юм? Бидэнэр дайсадаа бугуулида оруулаалди. Бидэндэ үлэсхэлэн байдал, хүйтэн үбэл хамһалсана. Тэдэндэ ультиматум эльгээгты, шархияа хатаагаагүй байһан дээрээ бэеэ тушааг лэ. Ультиматумай копиие буулгажа абаарайгты. Түүхэ домогто сааоһанууд хоёр хэһэгээр бүтээгдэхэ ёһотой ха юм.

Штабай байдаг нүхэн гэр соо үзэг барладаг машинка, хадааһа хадажа байһан юумэдэл, абяатайгаар. удаанаар, хажараар тоншоргожо оробо.

Генерал галай дэргэдэ дулаасан һуухадаа, духаяа духылгэн, хүндэ бодолгодо абтана. «Юрэдөө, минии сэрэгшэдэй дунда зүрхэ зоригтой солдат бии гээшэ гү, али үгы гү? Тэндэ байһан дайсадта манай ультиматум һайн дураар абаашаха зоригтой хүн байха гү? Үгыл һаань, захирха болоном. Теэд хүниие баалажа эльгээхэ гээшэмнай уршагтай байжа болохо. Юундэб гэхэдэ, улаантамнайшье, сагаантамнайшье нэгэ хэлээр яриладаг бшуу. Манай эльгээһэн парламентёр эндэхи нюусыемнай элирүүлжэ болохол, бидэнэй хүндэ хүшэр байдалда ороһые, хубсаһа хунарай дуталдаһые, дааража бээрэжэ байһыемнай дайсадай мэдээ һаа, яахабши. Тэдэнэр бидэниие бирагүй байдалда оронхой гэжэ мэдээл һаа, заяан түрэлдөөшье бэеэ тушаахагүй, харин үхэтэрөө буудалдаха байха. Нэгэ тэнэг монголые тиишэнь ябуулаал һаа, дээрэ хаш даа. Ухаа муутайшаг, эндэ юуншье боложо байһые ухамайлхагүй амитаниие томилхо хэрэгтэй. Тэрэ ультиматум хүргэжэ үгөөд лэ, амиды бусаа һаа бусуужан, харин алуулаашье һаань, балай ехэ гээлтэ болохогүй» гэжэ шэбшээд захирба.

— Тээсгэн албанда абтаһан зоной дундаһаа гурбан тэнэг монголнуудые намда асарагты!

Бакич бэеэрээ тэдэ гурбан үгытэй ядуу хүнүүдые хаража, эгээл һангирхай хубсаһатай үбгэжөөл наһанай хүниие шэлэжэ абаба. Энэ хүн тэнэг дээрээ зүнтэг байгаа ёһотой гэжэ сэдьхэн захирба:

— Энэ бэшэг Саруул-гүнэй сүмэ абаашаад, харюу абажа ерэ!

Генералай захиралтые оршуулагшачь монгол хэлээр тулмаашалаад үгэбэ:

— Зай .,— гэжэ үбгэжөөл харюусаба.

Үбгэн гэдэргээ сухариба.

— Теэд тэдэшни намайе алахагүй юм гү?

— Энээндэ сагаан туг үгэгты. Сагаан туг баряад ябахадашни, ямаршье зэр зэбсэг, һомон, һэлмэ дабахагүй...

Үбгэжөөл тиимэ шухаг эди шэдитэй тугые барихадаа, сагаан будһөөнь адис абажа, богонихон модон эшыень эльбэхэ зуураа асууба:

— Дээдэ түрэлтэ жанжан, та иимэ нангин зөөриеэ, ямаршье зэр зэбсэгтэ дабагдахагүй юумэеэ бэедээ абажа ябахагүй, юундэ намда үгэбэ гээшэбта?

Генерал үнэн зүрхэнһөө эльгэ хатаба.

— Тэнэг зүнтэг монгол... Бидэндэ иимэл хүн хэрэгтэй. Энэшни юушье ойлгохогүй хүйхэр. Энэ минии хэлэһэн үгэнүүдые оршуулжа болохогүй. Зай, үбгөө, энэ гаржаамаяа дээрэ үргөөд лэ, талии!

Үбгэн монгол доро дохиһон бэеэрээ тэрэ бэшэгыень абажа эбэртэлээд лэ, хамар дороо юуншьеб гэжэ, дарганар тээшэ гүйнгяар харан байна.

— Энэшни юун гэнэб?

— Үбгэжөөл хүлни үбдэнэ гэнэ, өөрынгөө мори унаад, сүмэ ошохо зүбшөөл гуйна.

— Шудхэрөөшье унаад ошог, хамаагүй...

Улаан сэрэгэй отрядай командир Карл Карлович Байкаловай нүхэн гэр соо суглаан боложо байгаа. Эндэ алдарта командир Байкаловай нүхэд болохо хуушан сэрэгшэд бүгэдөөрөө сугларанхай. Командир хани нүхэдэйгөө һанал бодолые мэдэжэ абаха хүсэлтэй дуугарна:

— Һараһаа үлүү саг соо хүреэлэгдээд байнамди, бидэниие тойроод юунэйшье болоһые мэдэхын аргагүй.

— Мүнөөдэр бидэнэр хүсэтэ сохилто хэжэ хүреэ сооһоо мултаржа үзээл!—гэжэ взводой командир монгол Дамба дурадхана.

Тэрэниие бүгэдэ зон дэмжэбэ.

— Нээрээшье, сүлөөдэ гаража үзэе, үгышье һаа, барандаа байлдаан соо унае...

— Бэшэ хүлеэһэнэй туһагүй.

— Зай, тиигэбэл, нүхэд, танай зүб. Һүүлшынгээ шиидхэхы байлдаа хэхэ болоо бээзэбди: эрхэ сүлөө гү, али үхэл гү, янгынь ганса. Ондоо дурадхал бии гү?

Бүгэдэ зон шиидэнгы шарайгаар бэе бэеэ харан, буу зэбсэгээ шангаар адхан бодобод.

— Нүхэр командир! —Улаан сэрэгшэ нүхэн гэр руу тонгойгоод гүйжэ оробо. — Сагаан солдат ерэбэл!

Бултааран газаашаа гарабад. Тэдэнэр сагаан туг үргөөд, наашаа ерэжэ ябаһан хүниие обёорбо. Мориёо ёһоор шадамараар унаад ябахыень харахадаа, монгол хүн гэжэ танибад.

— Малша хүн хэбэртэй.

— Энэ хүниие зорюута эльгээгээ ёһотой.

— Юун гэжэ ерээ хаб?

— Монгол хүн ерэһэниинь болоо.

— Тэрэниие наашань асарагты! — гэжэ Карл Карлович захирба.

Үбгэн монгол моринһоо аалихан бууба. Тэрэ агсагадашаһан хүлнүүдээ аргаахан татан дүтэлбэ. Тиигээд дэгэлэйнгээ үбэрһөө бэшэгээ гарган, Байкалоата һарбайба.

— Хүлеэгты, — гэжэ Карл Карлович энеэбхилбэ. — Энэ бэеэрээ харюу үгэхэбди. Та сайлажа һуугты.

Үбгэн монгол сагаан тугаа үргэһэн зандаа улаан сэрэгшые даган ябаха зуураа бодолгото болоно: «Эдэ улаантан намайе юугээр хүндэлхэеэ һанаа гээшэб? Юрэдөө, минии шүдэндэ даагдахагүй юумэ байха гү? Би энэ наһан соогоо хирээ шубуунай мяха эдижэ үзөөгүй ябаһан хүмби...»

Командир үбгэжөөлэй хойноһоо ажаглан хараха зуураа шэбшэнэ; «Энэ үбгэн монголой тархи соонь юун бии хаб, энэ хүнтэй ярилдажа үзэдэг һаа, һайн бэлэй».

— Эсэгэ, хүлисыт даа, эсэгэ...

Үбгэжөөл ородой хэлэһые оршуулгагүйгөөр ойлгобо, тэрээндэ хүн гэжэ тооложо хандаха байһандань баясаба. Гэбэшье сагаан тугаа дээрэ үргэн зогсобо.

Байкалов нүхэн гэрэйнгээ хойморто дэбдиһэн шэрдэг дээрэ айлшанаа һуулгаба. Командир өөрөө ёһотой монгол хүндэл адляар хажуудань дабшалба. Тиигээд энеэбхилэн уринаар үгэлнэ:

— Зай, холо дүтынгөө һониниие хөөрыт даа.

Дамба командирайнгаа үгые оршуулба.

— Дээдэ түрэлтэ Бакич ноён өөһэдынгөө хатан эхэнэрнүүдые Улаан-гоом эльгээхэеэ байна.., — гэжэ үбгэжөөл һониноо хөөрэнэ.

«Тиигэбэл сагаан сэрэг Уряанхайн хизаараар орос гүрэн орохо һанаатай бшуу» гэжэ Байкалов һанаандаа тобшолол хэнэ.

— Хүшөө модондо улаантан олон гэлсэнэ. — Айлшаниинь хөөрөөгөө үргэлжэлнэ.

Командир бодолгото болоно: «Тиигэбэл манайхид дүтэлжэ ябаа юм байна, тэдээнһээ туһаламжа эрихэдэмнай болохо, Кош-агач хүниие эльгээхэбди...»

Үбгэн баабай үнөөхи һониноо саашань ярина:

— Уляаһата нютагта улаан ородууд, монголшууд олошороо, одоо һаяар эндэ ерэхэ байха...

«Зай, Унгерн барон Ургын хүреэнһээ намнуулжа, улаан сэрэгшэд Уляаһата нютагые эзэлээ гээшэ, сохом тиигээ...»

— Манай Бакич гэдэг яаһан үүртай хүн бэ?!. Ямаршье гэм зэмэгүй сэрэгшэдээ хододоо зодожо байха юм. Зарим хүнүүдые буудажа алана. Манайхид шарбаа нюсэгэндөө оронхой. Һангиршаһан һэеыдэ орёолдожо ябанамди. Иигээд яһан гэрээ барилган болохонь гээбы. Таанад дулаан байратай зон байнат. Эндэхи галайтнай утаае харахадаа атаархадагбди... — гэжэ үбгэжөөл олон табан юумые шашан һууна.

Байкалов тэрэнэй хөөрөөе анхаралтай шагнана, өөрынгөө тобшолол хэнэ, дайсадта ямар харюу үгэхэб гэжэ шэбшэнэ.

Уданшьегүй Байкалов Дамба хоёр үсөөхэн үгэтэй харюуда гараа табибад: «Интернациональна улаан отряд харатан дайсадта бэеэ хэзээдэшье тушаахагүй!»

Командирай захяае орлогшонь ойлгуулан хэлэбэ:

— Ши һонирхоһон зондо хэлээрэй. Эндэ байһан ород, монгол, буряадууд эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэнэ гэжэ. Эрхэ сүлөө гээшэмнай үхэл хосороһоо айдаггүй бшуу даа.

— Би хуу ойлгобоб, — гэбэ үбгэжөөл. — Теэд таанар хооһоор байна ха юмта.

— Ши юугээ хэлэнэш?

— Таанад хирээгэй мяхаар хоолложо байна бэшэ гүт?

— Теэд хирээгэй мяхан гээшэмнай эм домдо ородог ха юм.

— Дүүтэн, намайе бү мэхэлэгты. Хирээгэй мяхаар хүниие эмшэлдэггүй юм. Минии мори абажа хайрлыт. Одоол тэрэнэйтнай мяхан ёһотой эм шэнги байха. Тиихэдээ садхалан зоной хэрэг ябуулаашье һаа, бүтэсэтэй байха бшуу.

— Айлшамнай юугээ хэлэнэб? — гэжэ Байкалов асууна.

Дамба гайхан харюусана:

— Үбгэн аба бидэнэй хооһон байһые мэдэжэ, унажа ябаһан мориёо манда бэлэглэнэ, тэрэниие мни үүсэлжэ эдигты гэнэ.

Үбгэжөөл үшөө юуншьеб тухайда урма баяртайгаар ярина.

— Абагты, хүнэй үгэһэн бэлэгтэ түлбэри байдаггүй юм гэжэ хэлэнэ. Зүгөөр улаантан мориемни буляажа абаа гэжэ хэлэхэб гэнэ. Тиихэдээ энэмнай бидэнэй мориёо орхёод ошохо гэжэ ерэһэн байгаа ха юм.

Үбгэжөөл сэсэн хүн байна.

— Һайнта даа, эсэгэ.

Үбгэжөөл харюу бэшэгээ үбэртэлбэ, тиигээд үнөөхи сагаан тугаа барин бодохо зуураа асууна:

— Үшөө ямар захяа байхаб?

— Аба, тантай нэгэ саарһа эльгээхэ һанаатайбди. Тэрэмнай ехэ нюуса юм. Солдадуудай дунда тарааха хэрэгтэй. Тиимэ даабари дүүргэжэ шадаха гээшэ гүт?

— Шадахаб?

— Яагаад?

— Би мүнөө танай бэшэгые жанжанда үгэхэб. Тиигээд һүниндөө саарһыетнай тараахаб. Һүүлдэнь өөрөө тэрьелхэб.

— Та баригдабал буудуулжа болохот.

— Би мэдэнэмби. Тэдэшни бидэниие заналта хэһээлгээр барина. Би урдань хада улаантан сагаантан хоёрой илгаае мэдэдэггүй һэм. Мүнөө таниие хоёр ондоо зон гэжэ мэдэеэб.

— Дайн дажарай газарһаа тэрьедэгты гэжэ генералай солдадуудые саарһан соогоо уряалнамди.

— Ойлгосотой. Тон зүб хэлэнэт. Тэдэнэй дунда ухаатай зон байгаа һаа, таанарта бэеэ тушаана бэзэ..

Үбгэжөөл сагаан тугаа дээрэ үргөөд лэ, Саруул-гүнэй сүмын хашааһаа гаран, үргэн тала тээшэ зорибо. Гартань налбаһан сагаан будынь удэшын наранай толондо улаан туг шэнгеэр харагдана. Сагаан сэрэгшэ улаан туг өөдэнь үргөөд ябана...

Цыден-Жаб ЖИМБИЕВ
монголһоо буряадшалба.

«ЧИППОЛИНЫЕ» МЭДЭХЭ ГҮ

Гар дээрээ хүүгэдээ үргэһэн, коляска соо шэрэһэн залуу аба, эжынэрэй, аша, гушанараа хүтэлһэн наһажаал хүн зоной Улаан-Үдын Н. Лимоновой нэрэмжэтэ үйлсээр һубарин ябахыень эртэ үглөөгүүр харахат. Тэдэнэр локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд—«Чиполино» гэжэ хүүгэдэй 35-дахи саадта үхибүүдээ асарна бшуу. Энэ саадай коллектив хорин табан жэлэйнгээ ойн баярые эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэжэ байна. ЛВРЗ-гэй модо болбосоруулгын цехэй (начальнигынь И. К. Бурасов) хүдэлмэришэд тэдэнэрэй шефүүд юм. Шефүүдынь зунай үедэ саадай байшангые капитальнаар заһабарилжа, дулаалжа, ехэхэн туһа хүргөө. Мүн лэ тэдэнэр шэнэ жэлэй һайндэрые эмхидхэлгэдэ тон эдэбхитэйгээр хабаададаг зантай.

Саадта ябадаг хүүгэд дүрбэн бүлэг боложо хубаардаг. Тэдэнэй «ажалай үдэр» табан минутын гимнастикаар эхилдэг. Үглөөнэй хоол бариһанайнь удаа хэшээлнүүд захалдаг. Тоо бодолгын, уншалгын, хүгжэмэй болон физкультурын хэшээлнүүд эндэ үнгэргэгдэдэг. Шэнэ үзэг мэдэхэ болоод гү, али урдахи темэеэ дабтаһанайнгаа һүүлээр, тэдэнэрэй сэбэр агаарта аража, элдэб һонин нааданда һурахадаа, яажа баясадагыень юунтэйшье жэшээлмээр бэшэ! Хүүгэд хадаал хүүгэд...

120 үхибүүдэй ажабайдалые һонирхолтойгоор эмхидхэхын тула 18 хүнһөө бүридэһэн саадай коллектив ехэхэн хүдэлмэри эрхилдэг юм. Һургуулиин наһа гүйсөөгүй хүүгэдые тоо, үзэгтэ оруулха, хүмүүжүүлхэ тусхай эрдэмтэй, дүй дүршэлөөр баян болоһон хүдэлмэрилэгшэд энэ коллективтэ олон. В. Е. Хлебодарова Хяагтын багшанарай училищи дүүргээд, хүмүүжүүлэгшээр удаан саг соо хүдэлөө. Һүүлэй юһэн жэлэй туршада хүүгэдэй саадые даагшаар ажаллажа байнхай.

Валентина Ефимовна ганса хүүгэдэй хүмүүжүүлэгшэ бэшэ, коллективэй шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ юм гэжэ тэрээнтэй сугтаа хүдэлдэг нүхэдынь хэлээ һэн. Һаяхана ерэһэн залуу хүдэлмэрилэгшэдтэ зүбшэл, заабари үгэжэ, саг үргэлжэ тэдээндэ туһалжа, хүдэлмэриинь хинажа байдаг.

Ехэшэг наһанай хүүгэдэй хүмүүжүүлэгшэ Е. И. Чебунина саадта хори гаран жэлэй туршада хүдэлмэрилнэ. Энэ хүгасаа соо 400 гаран хүбүүд, басагадые һургуулида үдэшэһэн байха. Тэдэнэрэй олонхинь мүнөө өөһэдөө түрэлхид болонхой, хүүгэдээ түрэл саадтаа асардаг. Екатерина Ивановна коммунис ажалай ударник юм. Ургажа ябаһан залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ габьятай байһанайнгаа түлөө ЛВРЗ-гэй завкомой ба Зүүн Сибиринн түмэр замай һуралсалай эмхи зургаануудай таһагай Хүндэлэлэй грамотануудаар нэгэнтэ бэшэ шагнагдаа.

Залуу хүмүүжүүлэгшэд аха нүхэдэйнгээ жэшээгээр хүүгэдэй дура, сэдьхэлыень өөһэд тээшээ татажа шададаг болонхой. Дундашаг наһанай хүүгэдэй хүмүүжүүлэгшэ С. Буянтуева Улаан-Үдын багшанарай 2-дохи училищи дүүргээд, гурбадахи жэлээ эндэ хүдэлжэ байна. Залуу хүмүүжүү-

---

СИБИРИИН ЭМ ДОМТО УРГАМАЛНУУД

Октябриин һүүл багаар Новосибирск хотодо «Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй эм домто ургамалнуудай нөөсые ашаглан хэрэглэхэ талаар шухала асуудалнууд» гэһэн эрдэм ухаанай Бүхэсоюзна конференци болобо. Энээниие СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствэ, аптекэнүүдэй главна управлени, медицинын эрдэмэй академиин Сибириин отделениин болон фармацевтнүүдэй эрдэм ухаанай бүхэсоюзна бүлгэм эмхидхэһэн байна. Конференциин хүдэлмэридэ СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Биологиин институдай, Буряадай Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай, Зүүн-Сибириин технологическа институдай эрдэмтэд, багшанар болон Буряадай АССР-эй аптечна управлениин хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Эндэ Буряадай эрдэмтэд 19 элидхэл дурадхаһан байна. Эдэ элидхэлнүүд дотор байгаалиин зүйлнүүдһээ бүридэһэн эм домоор хүн зониие хангаха хүдэлмэри саашадань һайжаруулха зорилготойгоор хэгдэһэн олон жэлэй шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүд согсологдобо. Эм домдо ородог ургамалнуудые фармакологиин, химико-фармацевтикын болон технологиин зүгһөө, мүн эм домто ургамалнуудай баялигай нөөсые шэнжэлэн үзэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулха тухай хэлэгдэһэн байна.

Пленарна зүблөөнүүд дээрэ конференциин эмхидхэлэй комитедэй үүсхэлээр тобшолон согсолһон удхатай элидхэлнүүд хэгдэбэ. Буряадай эрдэмтэдэй хэһэн элидхэлнүүд, Биологиин институдай биологиин талаар хүсэ ехэтэй бодосуудай таһагые даагша, медицинын эрдэмэй кандидат С. М. Николаевай «Түбэд медицинын уг баялигые шудалан үзэлгэ ба тэрэниие саашадаа үрэ ехэтэйгээр хэрэглэлгэ» гэһэн элидхэл эндэ сугларагшадай анхаралые татажа, ехээр һонирхуулаа.

Конференциин үедэ эрдэмтэдэй һонирхол татаһан эгээл шухала асуудалнуудаар түхэреэн столой саана хөөрэлдөөн дүрбэ дахин зарлагдаба. Манай Буряадай филиалай Биологиин институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд эдэ хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадалсажа, өөһэдынгөө шэнжэлгын үрэ дүнгүүдтэй танилсуулаа.

Конференциин эхилхын урда тээ Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй эм домто ургамалнуудай баялигай нөөсые шэнжэлгын мүнөө үе сагай байдалые харуулһан элидхэлнүүдһээ гол зүйлнүүдые шэлэн барлаһан суглуулбари хэблэгдээ һэн. Энэнь эрдэмтэдэй хөөрэлдөөндэ онсо аша туһа хүргөө.

Б. ЖИГМЫТОВ,
«Наука в Сибири» гэжэ еженедельнигэй корреспондент.

ЗАЛУУШУУЛ ТООСОБ

Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ Буряадай залуу уран зураашадай тээмэндэ нээгдэһэн заншалта выставкэ тэдэнэй бэлиг шадабариин дээшэлһые гэршэлнэ гэжэ нэн түрүүн тэмдэглэлтэй. Мүн лэ тэдэнэй тоо олошорһон байна. Залуу уран бэлигтэнэй бүтээлнүүд мүнөө үесын ажабайдалые хурсаар харуулна, хүн бүхэнэйнь арга боломжонуудые, тэдэнэй зохёохы бэдэрэлгые гэршэлнэ.

Ч. Шенхоров, Б. Тайсаев, А. Цыбикова, Р. Жимбиева, Т. Тимина, Л. Семенов гэгшэд харагшадта мэдээжэ болонхой.

Дүршэжэ байһан уран зураашад Ч. Шенхоров, А. Цыбикова хоёрой мүнөө үесын темые буряад арадай заншал, маягтайгаар харуулһан бүтээлнүүд олоор табигдаа. Мүн тиихэдэ зохёохы намтараа һаял эхилжэ байһан уран зураашад Н. Соктоева, Л. Андрус, А. Пойда, Н. Рябов гэгшэдэй түрүүшын туршалгануудтай харагшад танилсаа. Томо полотнонуудые бүтээжэ шадахаар болоһые, бэлиг шадабаринь нилээд дээшэлһые Б-Н. Доржиевай зурагууд харуулна. Б. Тайсаевай бүтээһэн графика БАМ-ай барилгашадтай танилсуулна.

Выставкэдэ дэлгээгдэһэн

СПОРТ · спорт · СПОРТ · Спорт

ОЛОНОЙ ХАБААДАЛГАТАЙ

ТАМАРАЛГА

Тамаралгаар Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн тамаралгын бассейн соо үнгэргэгдэжэ, табан командын 120 гаран хүн хабаадаһан байна.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр хүүгэдэй спортын 8-дахи һургуулиин команда (ахалагша тренерынь В. Я. Жарников) түрүү һуури эзэлжэ, республикын чемпионууд болобо. Тус команда ресспорткомитедэй дипломоор, кубогаар шагнагдаа.

Улаан-Үдын авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортклуб спортын энэ гоё һайхан зүйлые өөһэдтөө хүгжөөхын тула ехэ оролдолго гаргажа байна. Тиин тэдэнэр бэрхэ мэргэжэлтэ, спортын мастер Василий Гришининие Волгоград хотоһоо урижа асаранхай. Мүнөө «Забайкалецай» түлөөлэгшэд—хоёрдохи, харин ЛВРЗ-гэй спортклубай команда (ахалагша тренерынь А. А. Попов) гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байха юм.

Эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй дунда 13 аргаар тамаралгын мүрысөөн үнгэргэгдөө. Хүүгэдэй спортын 8-дахи һургуулиие түлөөлһэн Улаан-Үдын 14-дэхи һургуулиин һурагшад ехэ амжалта түйлаба.

Энэ һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Михаил Иванов юрын аргаар тамархадаа, 100 болон 200 метртэ илажа, чемпион болоо. 100 метрые тэрэ 1 минута 04,2 секунда соо гаталһан байна.

Мишэтэй сугтаа һурадаг Игорь Напартович гурбан зайда шалгарба Тэрэ юрын аргаар 400, харин нюрган дээрээ тамархадаа 100 болон 200 метртэ эрхимлээ.

Константин Тетерский «дельфин» гэһэн аргаар, мүн комплексно тамаралгаар 100 ба 200 метртэ илалта түйлаба.

Авиазаводой һууриндахи 46-дахи һургуулиин 10-дахи классай һурагша Леонид Бобыкин брассаар тамархадаа, 100 болон 200 метртэ онсо шалгаржа, хоёрдохи жэлээ удаа дараалан республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байха юм.

41-дэхи һургуулиин 8-дахи классай һурагша Таня Колотий комплексно болон юрын аргаар тамархадаа, гурбан зайда шалгарба.

14-дэхи һургуулиин һурагшад О. Гадалина, Е. Копанева гэгшэд хоёр-хоёр дахин фиништэ түрүүлэн ерэһэн байна. Энэ һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Галя Батоева «дельфин» шэнги бэрхээр тамардаг байһанаа харуулаа.

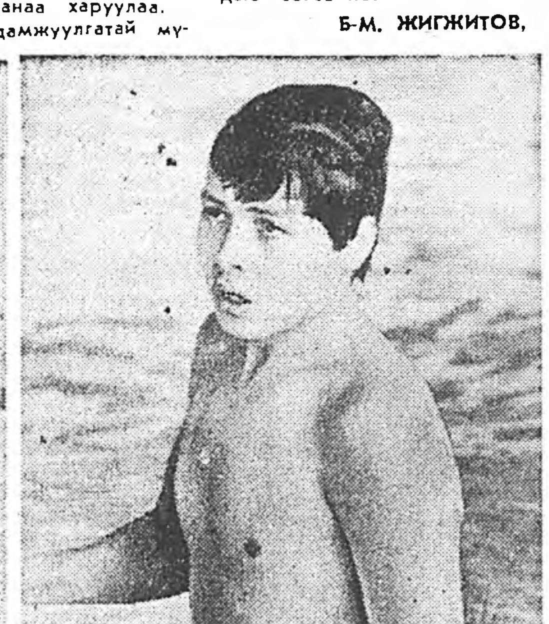
Эстафетэ дамжуулгатай мүрысөөндэ хүүгэдэй спортын 8-дахи һургуулиин басагад, «Забайкалец» гэжэ спортклубай хүбүүд түрүү һууринуудта гараба.

Мүрысөөнэй программа ГТО-гой шэнэ комплексын үндэһэ һуури дээрэ зохёогдоһон байгаа. Гэбэшье «Спартак», «Трудовые резервы», «Труд», «Динамо» бүлгэмүүдэй командануудай мүрысөөндэ хабаадуулагдаагүй байһаниинь халагламаар.

Өөһэдын бассейнтэй аад, Улаан-Үдын түмэр замай техникумэй түлөөлэгшэд юундэшьеб мүрысөөндэ хабааданагүй. Локомотив-вагон заһабарилгын заводой дэргэдэ баригдажа байһан тамаралгын бассейниие шамдажа ашаглалгада оруулхаар саг ерээ бэшэ гү?! Ушарынь юуб гэхэдэ, эдэ бүхы асуудалнуудые дары шиидхэнгүй, ГТО-гой шэнэ комплексые олониитын дунда үргэнөөр дэлгэрүүлжэ шадахагүй байнабди.

—Түлөөлэгшэдэйнь илажа гараһан һургуулинуудһаа гадна, 46-дахи 22-дохи, 32-дохи һургуулинуудай һурагшад яһала һайнаар мүрысөө. Гэхэ зуура, энэ харалга олохон дутагдалнуудые элирүүлбэ. Эдэ бүгэдые усадхахын тула тренернүүд болон мэргэжэлтэд ехэ оролдолго гаргаха ёһотой,— гэжэ ахамад судья А. В. Кочетков мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолно.

Б-М. ЖИГЖИТОВ,

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй шанда хүртэһэн 46-дахи һургуулиин һурагша Ира Бархатова; хоёр зайда шалгарһан Леонид Бобыкин.

В. ПЛУТТЫН фото.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» ноябриин 12-то үнгэргэгдэһэн 46-дахи тираж.

«49-һөө 6-ень тааха». 10 — уһан дээрэ бүмбэгөөр наадалга, 24 — гарай бүмбэгэ, 32 — фигурна һолжоролго, 37 — автоспорт, 43 — горнолыжна, 44 — мотоспорт.

«36-һаа 5-ень тааха»: 5—бүхэ барилдаан, 11 —волейбол, 21 —тамаралга, 27 —һур харбалга, 28 —мэргэн буудалга.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Алмагдаһан сагай албан» —түрүү бэшэг. «Малай үбэлжэлгэ—мүнөөдэрэй шухала асуудал». «Дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаабди»— В. Ванкеевэй статья. ТАСС-ай шэнэ һонин» — суглуулбари. Тобшо мэдээсэлнүүд. «Ээм ээмээ түшэлсэн» — А. Тихоновецэй корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Хото городнай гурбатай болобо»—М. Бекетовэй хэһэн хөөрэлдөөн. «Терентий Мальцевай наядахи таряа хуряалга»—ТАСС-ай корреспондент Н. Беляевагай статья. «Үрэгүй хэрэгынь үргэлжэлһөөр»—А. Тарасовай статья. «Совет орон дотор» —ТАСС-ай корреспондентнүүдэй эльгээһэн материалнуудай суглуулбари. Фото-мэдээсэл.

Гурбадахи хуудаһанда. «Үрнеэ түлэдэг ёһо байдаг» —Р. Асляховай статья. «Байгал далайдамнай омоли загаһан бү хожорог!»—А. Клевын статья. «Дэлхэй дээрэ юун болоноб»—ТАСС-ай ба АПН-эй корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн материалнуудай суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Спортивна долгин дээрэ»—материалнуудай суглуулбари. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55— Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 9.55—Концерт. 10.25—«Нам некогда ждать»—уран һайханай фильм. 11.40—«Аяншалагшадай клуб». 12.40—«Сугтаа эбтэй бүлэбди». 13.00—Баримтата фильм. 13.30—Шэнэ һонин. 15.15—Шэнэ һонин. 15.35—Баримтата фильмүүд. 16.35—Ян Сибелиус. (4-дэхи номерой симфони). 17.15—Полиграфическа промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлнүүдые эрхимээр мэдэхэ талаар һурагшадай конкурс-мүрысөөн.

Улаан-Үдэ. 17.45—«Танилсагты: «Сэлэнгэ»—концертын программа. 18.30—«Байгал» — мэдээсэлэй программа. 13.00 —«Арадай хиналтын экран».

Москва. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00—Мультфильм. 20.15—«Долоон хоногой спорт». 20.45—«Подросток»—6 серитэй уран һайханай фильм. (2-дохи сери). 22.00—«Время». 22.35—А. П. Бородинай түрэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулагдаһан концерт. ССР Союзай Ехэ театрһаа дамжуулагдаха.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Баримтата фильм. 9.35, 10.35—«Совет гүрэнэй ба хуулиин үндэһэ һуури». 10.05, 14.10—Немец хэлэн. 11.05—ПТУ-гай һурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.40—Түүхэ. 9-дэхи класс. 12.15—«Таанадта, түрэлхид». 12.30—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 13.10—И. С. Тургенев. 6-дахи класс. «Бежин луг». 13.40—Түүхэ. 4-дэхи класс. 14.40—Телеочерк. 15.10—«Ажахы эрхилэлгын һургуули». 15.40 —Ф. Куперай ажабайдал ба зохёохы ябуулгын хуудаһанууд». 16.25—Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 16.30—«Мелодии Рустама Яхина» — баримтата фильм. 17.00—Соносхолнууд. 17.10—һурагшадта «Горн» гэһэн дамжуулга.

Москва. 17.45—Гүрэнэй Полесиин дуу, хатарай «Ленок» ансамблиин концерт. 18.25 — «Зураг бүхэндэнь—наран!». 18.40—«Хүн—газарай эзэн».

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2.54—54. зам. редактора—2-68-08. зам редактора—2-62-62. отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05 пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21. 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2,54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Н.01707. Заказ № 264 Индекс 04649.